

ידישע

פאלקס-צייטונג

25 Februar 1903.

פערלאג "פאלקס-פילדונג" ווארשא.

כ"ח שבט תרס"ג.

אינהאלט: דאס ארימקייט אין גאליציע; ש. מ. קאזאר. — די ערשטע צייטונג ביי יודען; מ. ספעקטאר. — פאליטישע ענינים. — נייעס פון דער וואך: 1 וועלט נייעס; II יודישע נייעס; III ציוניסטישע נייעס. — באראן גינצבורגס ייביליאום. — א יודישע ירושה; ק. ג. — א פראצעס וועגען דער צייטונג "הצופה". — מייע דריי שונאים; אברהם רייזען. — פון אלסדינג צו ביסלעך; ד"ר י. לאקוואוויטש. — פורים אים שמונה עשר בשבט; ד"ר יצחק ווערניקאוויטש. — אמאל איז היינט; ע. ג. פראנק. — ליטעראטור און קונסט. — יודישע פרויען-וועלט: 1 אלגעמיינע נייעס; II יודישע נייעס. — ליבען און לעבען; מיכל וועבער. — מודעות. פערלעטאן: צעויעט און צעשפרייט; שלום עליכם.

1903 אבאנעמענט אויף דעם נייעם יאהר 1903

אויף דעם נייעם יאהר געפינט זיך אין דעם פארטפערל פון אונזער רעדאקציע פיעל ארטיקלען פאר אלע אבטהיילונגען פון אונזערע שטענדיגע מיטארבייטער:

1. דינעזאהן; ד"ר ח. ד. הורוויץ; ד"ר י. לאקוואוויטש; מ. ספעקטאר; ד. פינקסן און שלום עליכם.

אויף דעם נייעם יאהר גיט די "פאלקס-צייטונג" איהרע יעדער ליבע אבאנעמענט א פראצעס:

אלע ווערק פון שלום עליכם — מיט דעם בילד און ביאגראפיע פון מחבר — 4 בענדער

פאר 1 רובל מיט פארטא.

די אלע ווערק פון שלום עליכם זענען איבערגעקוקט און אויסגעבעסערט פון מחבר, דרוקען זיך מיט נייע שריפט. מיט נקודות און אויף גוט פאפיער.

אבאנעמענטס פרייז און אדרעסע געפינט זיך אין אנהויב פון יעדען נומער.

מראשית שנת תרס"ג נעשו שניים לטובה בהוצאת העתון הזה:

א) "העולם קטן" הוא מעתה מנוקד כלו, התכן יותר קל ונוח. ב) הפורמט נשתנה לטוב וליופי. האותיות הן יותר בהירות והציוורים — יותר יפים. ג) תחת המחיר הקודם, 6 רובל לשנה, נקצב מעתה המחיר

עולם המז

עתון שבועי מצויר לבני הנעורים (נרפס בקרקוין).

העורכים:

המו"ל:

הוצאת "תושיה" בורשה. א. ל. בן-אביגדור וז. ל. גרדון.

העתון המצויר האחר בספרותנו בכלל והיחיד ומיוחד לבני הנעורים שלנו בפרט.

בו נרפסים:

- א) מאמרים לחגי ישראל וימים חשובים בחיי עמנו.
- ב) ספורים קטנים ונהלים.
- ג) אגדות ושיחות.
- ד) שירים ומשלים.
- ה) מחזות.
- ו) פרקים מדברי הימים.
- ז) תולדות אנשי שם בישראל ובעמים.
- ח) ידיעות העולם והטבע.
- ט) ספורי מסעות.
- י) ידיעות וחדשות, שיש בידיעתן תועלת לבני הנעורים.
- יא) ענינים קטנים (בדיחות, מכתמים פתגמים, חידות, חליפות מכתבים בין בני הנעורים, משחקים וכו').
- יב) תמונות אנשים וצוירים שונים.
- יג) תווי מנגינות לשירים שונים.

שפת "העולם קטן" קלה ומביעה והסגנון נאה ומלבב.

כל גליון מלבד שהוא נעים לקריאה ומלבב את נפש הקוראים הקטנים והצעירים, נהנה גם מעין חריטומטיה-מציגה ללמוד שפת עבר. העתון נרפס על נייר יפה ובדפוס מהודר והתמונות מציגות ביפין וטובין.

רק 4 רובל לשנה

2 רובל לחצי שנה, 1 רובל לרבע שנה.

החותמים לשנה יקבלו בסוף השנה חשורה יפה חנם. דמי החתימה יוכלו לשלם גם לשעורין: 2 רובל בעת החתימה ושני הרובל הנותרים בראשית הרבע השני.

בתור הוספה מיוחדת ל"עולם קטן" ירחין פרגוני בעד ההורים והמורים בשם:

"הפרדגוג"

כו יבואו מאמרים בכל מקצעות החנוך וההוראה, החדשות במקצוע החנוך, החניך העברי ביחסו אל החנוך הכללי, השקפה על מהלך החנוך בא"י ובהול; ההורים, הת"ת ובתי הספר. מאמרים ע"ד המצב המצב החמרי והרוחני של המורים והמלמדים; דו"ח מאספות מורים, כרוניקה מעולם ההוראה העברית והמורים העבריים בקרת ספרי הלימוד והקריאה לבני הנעורים, שאלות ותשובות בעניני החנוך והלימוד במעשה; לשכת מודיעין (ביורה) בעד הורים ובתי ספר המבקשים להם מורים, ובעד מורים המבקשים להם משרות ומקומות להוראה.

מחיר "הפרדגוג": 8 רובל לשנה, 1.50 רובל לחצי שנה, 75 קאפ. לרבע שנה. לחותמי "העולם קטן" 2 רובל לשנה, 1 רובל לחצי שנה, 50 קאפ. לרבע שנה. פרוספקט מפורט ע"ד ה"עולם קטן" והפרדגוג ישלה חנם לכל דורש. האדריסה:

Издат. „Tymia“ Варшава. — Verlag „Tuschija“ Warschau
בע"פ: גובולופקי 7 מעון 9.

נייעם!

פראקטיש און ביליג!

מאשען-קאסעס (1/2 לויט וואג) אין ניקל און פלאטינע זעהר פראקטישע שפארזאם קאסעס מען אנטווארלען זיך א סוממע דורך אריין לעגען אין קאסעלע יעדע טאג א 10 קאפעקען שטיק פון וועלכען מען קאן נישט ארויס געהען ביי עס קלויבט זיך אן ע רובעל.

דאס קאסעלע איז זעהר ניצל'יך פיר פריווע און קינדער און אויבערהויפט פיר אינקאסא און אסקעקאציען אבער צו געבען עס די קונדען גראט'ס. אלס פראכע שיקען מיר אויך ארויס 1 רובעלער.

אגענטען מיט גוטע בעדינגונגען ווערען געזוכט.
— מאטעס № 19401 —
(151) אדרעסע: 8-9
B. Тененбаумъ
Варшава, Гусья 27, кв. 37.

רערנט

יודיש-שרייבען דורך די נייע קאלוגרא-פישע מעטאדע כתב בית ישראל פון א. סופר אין 4 טהיילע. פרייז פון יעדען טהייל 7 קאפ' לשון-קדש דורך פאלגענדע מעטאדע: הויילעכערע פון הני"ץ — 24 חוברות צו 10 קאפ' המנהל פון ע. בלאשטיין 76 ק' מיט'ן שליסל; בית ספר השלם פון טעמקין חייא 50 ק' חייב 60 ק' חייב 90 ק' המנהל השלם 80 קאפ'; חנוך הילדים 60 קאפ'; המורה ג. גאדראן 65 ק'.

רוסטיש: הויילעכערע פון הני"ץ 21 חוברות צו 10 ק' גראמ-מאטיק בלאשטיינ'ס 46 קאפ'; פראקטישע אלגענעראל'ס מעטאדע פון צאצקין 3 טהייל 150 ר' רוסטיש-יודישע ווערטערבוך פון דרייזין 140 ר'.

פאלניש: הויילעכערע פון הני"ץ — 12 העפטען צו 10 ק'.

דייטש: סלאנימסק'ס מעטאדע 75 קאפ'; הויילעכערע פון הני"ץ צו 10 ק'.

פראנצויזיש: סלאנימסק'ס מעטאדע 75 קאפ'; מעטאדע פון עילאנאוויץ 50 ק'.

ענגליש: פראקטישע מעטאדע פון ג. סאקאלאו 30 קאפ'; סלאנימסק'ס 76 ק'.

שפאניש: מעטאדע פון א. סטארשעווסקי 0 ק' סלאנימסק'ס 20 ק'.

בוכהאלטונג: י. לעוויקס פראקטישער בוכהאלטער 160 ר'.

פיעדעל שפיעלען: הערמאן שטייט וויאלין-מעטאדע 2 טהייל צו 75 ק' געזונג בעהיטען: ד"ר ג. מאטלעב'ס ביכער "זייט גע-זונג" 1 די ערשטע הילף 25 ק' (2 שווינדזוכט 25 ק' (3 מאגענ-קראנקהייטען 40 ק' (4 מעגנער-קראנקהייטען 40 ק' (5 געווענקראנק-הייטען 15 ק'.

די אלע מעטאדען זיינען אויף פראסטיש יודיש (ווארגאן) ערקלערט פיר פארטא דארף מען צולייגען 2-10% פון פרייז. 163

Книжн. магаз. А. ЦУКЕРМАНЪ
Варшава, Належки 7.

ד"ר מ. קעניגשטיין

ווארשא גראניטשנא № 6
בעהאנדעלט האלד, אויערען-און נאזען-קראנקהייטען ביי 10 אין דער פריה און 4-6 נאכמיטאג. אין דער היילאנשטאלט דריקא 26 פון 2 ביי 3. (96) 15-50

ערצעהלונגען אין בילדער

פון אברהם לייזען
פערלאג „פראגרעס“ ווארשא
פרייז 25 קאפ' מיט פארטא
אין וועלכען פערלאג פון וועלכען אויטאר איז ארויס א צווייטע ערבערעטע אויפלאגע:

ציט לייערער

פרייז 20 קאפ' מיט פארטא
די ביידע ווערן געבונדען צוזאמען אין איין פראקטפאלען באנד
פרייז 75 ק' מיט פארטא. 161
8-9 צו בעציהען לויט אדרעס: 161
Книжный магазинъ Я. Лидо аго
Належки 38, Варшава.

הוצאת „ישרון“

בימ"ס „ישרון“ מלא וגדוש בכל הספרים החדשים שיצאו לאור מכל בתי הדפוס העברים וגם בספרים עתיקים וקרי הערך והמציאות. קונה ומוכר ספרים וביבליאטקות גדולות מכל מיני ספרים עבריים נכנס לרשות הוצאת „ישרון“

אלבום ארץ ישראל והמושבות מאת ש. ראפאלאוויץ וקס. פני יקר כזה לא היה עוד בספרותנו.

שבועים וחמש ציורים ממואות הארץ וממקומות הקדושים ומושבות אחינו בארצה"ה. והנולדת המושבות וראשית התיסדותן.

כתוב הוא עברית ואשכנזית. האלבום הזה ראוי הוא להיות בכל בית ישראל לנו ולקשטו. מחירו 3 ר"ב, בכריכה יפה 3 75 עם פורטה. למו"ס אגודת ציונות הנחה הגונה. Книжка „Ieshurun“ Wilno Russiand Verlag „Ieshurun“ 26-45

וויר מאכען אויפמערקאום

אויף דען פרוואט **כירורגישען שפיטאל** פון ד"ר בארעל ווארשא מוראנווסקא 14. אלע אפעראציע-נען ווערען דורכגעפיהרט פאן ד"ר בארעל. אנגענומען ווערען חיות-גישע קראנקע יעדען טאג פון 10-12 פריוואט וואהנען דריקא 3 פון 4-10 אונד 7-4. 26-13 (99)

י. שעקמאן ווארשא.

פאבריק פון זילבער 84 פראבע (129) עט פלאטעע-ווארען. 60-8

כירורגיש-ארמאפעדישע אנשטאלט

פון ד"ר רייכשטיין

געהמט אן צו כירורגישע כע-האנדלונג אויסגעקומטע שדרות און פיס; געלענק-און מוסקעל-קראנקהייטען, ווי אויך צו מאססאן פון 4 ביז 6 אונד. אין דער אר-מאפעדישען ווערקשטאט ביי דער אנשטאלט ווערען פערפערטיגט דורך ספעציאליסטען: קארסעטען, אפאראמען צו האנדע און פיסע (שיענען-הילענאפארמאטע העססינג) קינסטליכע פיסע, אדערליי רופטור-און בויך-גארמעל א. ו. ו. לעשנא 31 10-8 (181)

שובים לתשורות ומשלוח מנות!

- עולם קמן. עתון מצויר לבני הנעורים. מהרורא ראשונה (65 חוברות) בחמשה כרכים מכל הר כל כרך במחיר 1.50 ר"ב כל חמשת הכרכים ביחד 6 רובל.
- לוח עולם קמן. קובץ ספרותי ושמושי לבני הנעורים, עם תמונות וציורים, מכל הדר מחירו 1 רובל, לחתמי העולם קמן 75 קאפ'.
- ספרים שונים מכורים הדר מכל המחלקות שבהוצאת „תושיה“ תמונות וציורים, מכשירי הלמוד, אגרות גלויות מצוירות ואלבומים שונים, במחירים שונים.

פוסקט פשוט ע"ז נשלח חנם לכך דורש!
Издательство „Tyshia“ Варшава.
Verlag „Tuschijah“ Warschau.
בע"פ: נובלופקי 7, מעון 9. 166 3-1

РОССИЙСК. ОБЩ. ТРАНСПОРТОВЪ

בעהאנטמאכונג!

די פיליע פון דער רוסישער אנגעמור געזעלשאפט צום טראנספארטירען און איבערשיקען אלערליי סחורות און זאכען סאי אויפ'ן ים סאי אויף דער יבשה אין ווארשא (מיאראווא № 5) אויך אלע אנדערע פיליעס אין רוסלאנד, געסען אן צום איבערטראגען און איבערשיקען אלע סאטען סחורות, קליידער, מעבעל און אלערליי אנדערע זאכען, פינקטליך פון ווארשא אין אלע שטעט אין אמעריקא און אפריקא. די געזעלשאפט: געט אב אליין די זאכען פון קאנטאר, וואו עס ווערט צוגעשיקט און שטעלט עס צו דעם, וואס דארף דאס אבענען. — געצאלען פאר דאס צושטעלען דארף מען וואו מען נעמט אב די זאכען. די געזעלשאפט געמט זיך אויך אונטער איינצוקאסירען נאכאמעס פון די וואס בעקומען די זאכען אין די ערטער וואו זיי ווענען.

אונזער קאנטאר אין ניו-יארק איז אין דער בראד סטריט 120, דארט ווערט גערעדט אויף אלע לשונות וואס מען רעדט אין רוסלאנד.

די גענויעסטע נאכריכטען און אלע אנדערע תנאים ווערן ערקלערט יעדען אין אונזער קאנטאר (מיאראווא 16) אין ווארשא פון 9 ביז 8 דעם וויגער בייטאג און פון 5-8 אבענד, א חוץ קריסט-ליכע ימים טובים.

דער פערמאנטווארליכער פון דער רוסישער אנגעמור אין ווארשא א. ב. אבקין. 156 4-3

אָבער וואו מען לייגט אַ מאַנאָקען איז איהם נישט גוט. די גוטע צייט פאר יודען אין פוילען האט נישט לאנג געדויערט. די יודען אין גאליציע געהערען היינט צו די אומגליקליכסטע יודען אויף דער וועלט. אמת, מען מרייבט זיי נישט ארויס, מען דעקומטשט זיי נישט פון

לעבען פון נדבות, איין דריטעל מוטשען זיך נאך דערנוייל מיט זייערע "געשעפטלעך" און פארדיענסט און און קאפיטאל, ביז מען וועט זיי שוין נישט מער פארגען און מען וועט זיי נישט געבען קיין סחורה אויף קרעדיט. דעמאלט וועלען זיי אויף מינען אויסשטעלען די האנד און בעטען נדבות — אז זיי וועלען נישט קלוגער ווערען פריער אויף-ציוואנדערען, ווען דער גרייזער איז נאך דא — עס וועט אבער נישט זיין ווער צו געבען, ווייל זיי אליין זענען טאקי היינט די געבערס, ווי מיר ווערען ווייטער זעהען.

אין עסטרייך איז דא א געזעץ, אז מען טאר נישט בעטלען, דאס בעטלען, דאס בעטען נדבות, ווערד אין עסטרייך אזוי בעשטראפט ווי א גנבה. אין גאליציע, וואס שטעהט אונטער די זעלבע געזעצע ווי גאנץ עסטרייך, איז אבער נישט מעגליך דאס דאזיגע געזעץ צו היטען, ווייל — עס איז נישט דא אזוי פיעל געפענגעניס-היינער, וואו אלע בעט-לער אריין צו זענען. די רעגירונג קוקט דורך די פינגער, ווי די נאסען פון אלע שטערט מיט אלע שטראפען זענען פול מיט יודישע אורחי-פוחי, די טירען פון די געוועלבען און פון די שטובען מאכען זיך קיין מאד נישט צו. ווער עס גיט נאר נדבות ווערד דעם באנצען טאג גע-שטערט פון די געמיינע-לייט, וואס איבערפאלען די געשעפטען ווי א הייזשעק. דאס רוב געבערס געבען אבער נישט ווייל זיי קענען געבען אדער אויס רחמנות, נאר ווייל זיי האבען מורא, אז זיי וועלען אויף-הערען צו געבען וועט מען אנהייבען צו מירמלען אויף זיי, אז זיי שטעהען שלעכט און זיי וועלען פארלייערען דעם קרעדיט. די וויקליך רייכע יידען וואס פרעגן נישט נאך קיינעם, ווייל זיי זענען פון קיינעם נישט אפהענגיג, פארשליסען די מיר פאר די ארימע-לייט און עס איז נאר קיין חרוש נישט, ווייל אז מען קוקט דעם דלות צו פיעל אין פנים אריין, ווערד דאס הארץ הארט און פארלייערט דאס געפיהל פון רחמנות. דאס איז טאקי די סבה, וואס דאס ביסל רייכע יידען אין גאליציע ווילען נאר נישט טון פאר זייערע פריידער און עס פאלט זיי נאר נישט איין צו זוכען עפס א מיטעל צו פערפעסערן זייער לאנגע. דאס רוב

זייערע גיטער. די סוחרים ווערען אן זייער קאפיטאל, ווארום זיי קענען נישט אויסהאלטען פון די גרויסע קאנקורענץ, יעדער שטארמ-פעוואה-נער נעמט זיך צום האנדל, ווייל עפס אנדערש איז נישט פארהאן פון וואס צו לעבען. עס איז שוין דא מער סוחרים ווי קתים. די דארפס-פועוואהנער, די פויערען, וואס נאר פון זיי האבען די סוחרים אין דער שטאט תמיד געלעבט, קויפען שוין נישט אין שטאט, ווארום זיי האבען קאנסום-פערזאנליכע, וואס פערזאנלעך זיי אין דאך גופא מיט אלע סחורות, וואס זיי בעדארפען. און די סוחרים עפען אויף איינער דעם אנדערען.

פון די דאזיגע פערזענלעכע לידען אבער נאר די יידען. אז די גוטספעזיגער ווערען ארים, בעקומען זיי שטעלונגען דורך פא-טעקאזיע ביי דער רעגירונג אין ווען אדער אין גאליציע. אז די פויע-רען ווערען ארים דאבען זיי נאך ארבייט ביי די גוטספעזיגער, אין די וועלכער, ביי די פאהנען, ביי די שטראסען אדער זיי געהען קיין פרייסען ארבייטען אין פעלד און דעסגלייכען. די פוילישע אינטעליגענץ, די שטודירנטע, זענען אנגעשטעלט ביי דער רעגירונג, ביים מיליטער און און ביי די געמיינדען. נאר די יידען האבען נישט קיין שום עצה, ווי אזוי זיך צו העלפען פון דער ביטערער ארימקייט. צו רעגירונג-שטע-לען לאזט מען די יודישע אינטעליגענץ נישט צו, און נישט אויס שנאה, נאר אויס גרויס-קנאה. די רעגירונג ווייסט גאנץ גוט, אז די יידען זענען פעהיגער און אינטעליגענטער ווי די נישט-יידען און ווען מען זאגט די יידען איבערהאל צולאזען, וואלטען מיט דער צייט געווען די גרעסטע עמטער אין יודישע הענד. די נישט-געבילדעטע יידען קענען קיין ארבייטער נישט זיין, ווייל ביי די מייסטען ארבייטען מוז מען מחלל שבת זיין. אויף זענען די מייסטען ארימע-לייט ביי יידען קינדער פון מייחסים, פון אנגעזעהענע בעלי-בתים אדער למדנים און האלטען עס פאר א בויזן שווערע פראסטע ארבייטען צו טון. אזוי בלייבען די יידען אין גאליציע און בעשעפטיגונג און און פרויט. פון די 90,000 יידען, וואס וואהנען אין גאליציע, זענען איין דריטעל בעטלער, וואס

פֿעלִיעטאן.

צעזייעט אונזע שפּרייט.

פֿילדער פונ'ם יודישען לעבען.

אין דריי אקטען

פון
שלוש-עליכם.

(פארשטעלונג).

דריטער אקט.

(די זעלבע דעקאראציע וואס אין ערשטען אקט. — מאיר טראנט א חאלאט און שטעקשוד, אויפן קאפ א קילעביגע יא-מעלקע — מלכה אין א פאריק און אין ברילען יצט איבער א גראבען קרפ-מנה און דא-ווענט שטילערדיי, נאר מיט א פרום פנים, מיט איין בעטל נאכ'ן אנדערען).

I-מע סצענע

(מאיר און מלכה).

מאיר. (נעהט ארום איבערן שטוב אין פעם) נא, פיין, פיין!...

האסט זיך שוין אויסגעפינגט, מאיר שאלאנט, שוין! די טאכטער אנט-לאפען — און מיט וועמען? מיט עפס א שאלטיק, א דער רוח ווייסט וואס... נאזא חרפה! און! בויז! (שטעלט זיך אפ א וויילע) און ווער איז שולדיג אז נישט דו?

מלכה. (דאווענט) איך?

מאיר. ווער דען? איך? פארשטעהט זיך דו!

מלכה. (דאווענט) נו לאז זיין איך.

מאיר. נאן אפשר אז ניין? דו ביזט דאך די מאמע!

מלכה. (דאווענט) נו, יא, איך בין די מאמע...

מאיר. ווער דארף אכטונג געבען אויף קינדער, אז נישט די מאמע? א מאמע דארף וויסען וואס ביי איהרע קינדער טוהט זיך אלסדינג! אלסדינג בעדארף זי וויסען! (שרייט אלע מאל העכער).

מלכה. ביזט גערעכט, גערעכט; נאר וואס דען? און געשריי: דאס אייגענע טאקי, נאר אביסעלע שטילער... געחיי לעכא טעהא! — לאז האטש דערנויילע זיין דער אומגליק בסוד...

מאיר. א מוד פאר גאנץ בראד!... א שענער מוד!... און בויז! און בויז!... וואס וועלען די שונאים זאגען? שוין האט מען

— עס איז דער בַּמְחֹן, וואס זיי האָבען איהם גע'רש'עט פון די פאר-
ליאקען. עס איז נאר פּוֹלֵקֵיט, אַיִדֶאלֶנֶץ, זיי לעבען אין דער וועלט
אַרײַן, פאַרלאָזען זיך אויף נסים. צי פאַרלאָזען זיי זיך אויף גאט, צי
אויף רבֿים, וואס זענען דא אין יעדעם שטעטל — אלץ איינס, זיי
ווייסען אליין נישט פון וועמען זיי דערוואַרעטען אישועה. צו האָבען
בַּמְחֹן איז זייער שיין און נוצליך. אָבער ביי דעם בַּמְחֹן נאר נישט צו
טון און זיך צו פאַרלאָזען פֿלױס אויף נסים, איז אַ פֿערגערעכען, דאס
הייסט געפֿרובֿט גאט — דאס פאַרשטייט זיך די גאליצישע יודען נישט,
אונזעם פאלט זיי נאר נישט איין צו זוכען אַ מיטל, בעסער צו מאַכען
זייער לאַגע אָדער לֵכָל הַפְּחוֹת דִּי לֵאגֶע פון זייערע קינדער, וועלכע
זיי מאַכען חתונה זעהר יונג, איידער זיי האָבען פאר זיי געזאָרגט, זיי
זאלען קענען אַ נוייב און קינדער דערנענטערען.

אז א יוד האט דא געלד, וואוּכערט ער דערמיט, ווי ווייט עס
איז נאך מעגליך (צו לייזען פֿויערען געלד אויף פֿראַגענט איז אין
עסטרייך שטערענג פֿערבאטען), ער וואוּכערט אזוי לאַנג ביז ער געהט
צו גרונד מיט דעם פֿערמעגען, אָדער ער פֿויט הייזער אין די שטעטל;
די נייע הייזער אָבער שטעהען ליידיג, מען פֿערבאָר נישט אזוי פֿיעל,
און די אייגענטימער פֿערלירען זייער פֿערמעגען. מען קאן בעהויפטען
מיט זיכערהייט, אז עס איז אין גאליציע נישט דא א יודישער עושר,
וואס זיין פֿארמעגען געהט איבער אויף די קינדער. כמעט אלע רייכע
יודען אין גאליציע זענען אויסגעקומענע און זייערע קינדער וועלען
זיכער אזוי אַרײַם זיין ווי זייערע זיידעס, אזוי ווי נאך דעם טאג קומט
זיכער די נאכט. ווייל קיין שום יוד האט דא נישט קיין זיכערע עקל-
סיסטעמען, קיין בעשטענדיגע בעשעפטיגונג.

אזוי ווי די יודישע אַרימקייט אין גאליציע קומט נאר, ווי אויף
האב געצייגט פון דעם שלעכטען איינפֿלוס, וואס די פֿאליאקען הא-
בען אויף די יודען און פון די שלעכטע געוואנהייטען, וואס זיי האָבען
זיך דא פון זיי אויסגעקערנט, קענען די ראַזיגע יודען בשום אופן זיך
אליין ניט העלפען. די הילף מוז קומען פון דרויסען, און דאס האָבען

פֿונים אומגליק? ... (עס לאזט זיך הערען א קלינג און עס קומט אַרײַן
בעני קרויט).

II-טע סצענע

(מאיר, מלכה און בעני)

בעני. (מאכט אַ באַי בשלום) און רייכט אַ האנט אן אַ האנט)
א גוטער מאַרגען זאל אייך זיין, רבֿ מאיר! אַ גוטער מאַרגען זאל אייך
זיין. מלכה! אַ גוטער מאַרגען זאל אייך זיין ביידען!

מאיר. גוט מאַרגען, גוט יאָר. וואס מאכט אַ יוד?

בעני. עט, וואס נאָלען מיר מאַכען? גאט לעבט און מיר יודען,
מיטשען יוד, וואס זשע הערט זיך עפֿים ביי אייך? וואס מאכט איהר?
וואס מאַכען די קינדער אייערע? וואס זעהט מען זיי ניט? (קוקט יוד
ארום אויף אלע זייטען).

מאיר. (ווינקט צו מלכה'ן, מלכה דאווענט) וואס איז? וואס דארפט
איהר זיי?

בעני. איך? איך פרעג גלאט אזוי: איך זעה, מע זעהט זיי
ניט, פרעג איך ... אייער זוהן, הערט איהר, דער אנדערער, דעם
ציניסט מיין איך, א וואהלער בחור, איין אייגענצייכענסטער מיניע,
קינדער קענען זיך נאר נאט ניט אפֿלירען פון איהם, זיי זענען געווען

גרבֿות געהען אַרײַם פון די מיטעלע בעלי-בתיים, וואס קענען באַמט
נישט געבען. א יודישען בעל-בית געהט אָפֿט אַוועק אויף צדקה
כמעט אזוי פֿיעל ווי פֿיעל ער ברױף אליין אויף פֿרנסה.

אינדוסטריע, פאַבריקען, איז אין גאליציע כמעט נאר נישט דא.
חאטש פון דער נאטור איז דאס לאַנד, ווי קיין איינציגע גענענד אין
פּוֹלֵקֵן, געבענשט מיט פאַרשידענע רויז-פֿראדוקטען, וואס בעמען זיך
מען זאל זיי אויסאַרבייטען. אויף האט דאס לאַנד גוטע שטראָסען,
באהנען און אויף שיפֿבאָרע פֿליסע. אַרבייטער וואלטען דא געווען
זעהר ביליג, — עס איז אָבער נישט דא קיינער אינדוסטריעלע אַרבייט
צו אונטערנעמען. דאס רובֿ רייכע פֿאליאקען זענען גוטספֿעזיגער און
האָבען נישט קיין קאפיטאל און די עטליכע זעהר רייכע 'שלאַכציגען'-
מישפּחות, וואס האָבען יא געלד, זענען אָבער זעהר קאָנזערוואַטיוו-
האלטען פֿעסט און אלטע מנהגים און דאס מאכט זיי פּוֹלֵן, זיי קענען
זיך נישט ענטשליסען עוסק צו זיין אין געשיעפטען, וואס זיי האָבען
נישט געזעהען ביי זייערע עלטערן. אויף האָבען זיי מורא, אז זיי
וועלען גרינדען פאַבריקען, וועלען טייערער ווערען פֿעלד-אַרבייטער,
וואס זיי ברױכען אזוי נייטיג.

די פֿאליאקען זענען אויך פון דער נאטור אַ פֿאלק, וואס האָבען
נישט ליב צו זאָרגען אויף מאַרגען. זיי זענען פּוֹל בַּמְחֹן אויף 'שפֿער'
סער און זיי נעמען זיך גיט צום האַרץ וואס זיי און זייער לאַנד ווערען
וואס אַ טאג אַרײַמער. זיי זענען צו פֿיעל אַפֿטימיסטען, ווייסען גיט וואס
מען טייגט זאָרגען אויף 'שפֿעטער'. פֿיעלע פאַרשווענדען זייער פֿאר-
מעגען אין אויסבאָר ביי פֿעגונגים און ספּאָרט און עס געהט זיי נישט
אן, אז אַנדער געלד וועט זיי נישט צוקומען.

די יודען נעמען אן אין יעדעם לאַנד, ווי מיר ווייסען, די מנהגים
און דעם חאראַקטער פון זייערע שכנים. עס איז אין גאליציע נישט
אנדערש. אזוי לעבען די גאליצישע יודען אויך מיט בַּמְחֹן, אָבער עס
איז נישט דער מאַראַלישער בַּמְחֹן, וואס שטעהט אין די מוסר-ספרים,

געלערענט קינדער! — וועלען זיי נאָמען — שען ערצייען! ... (טהוט אַ
נעץ מיט'ן קולאק אין טיש אַרײַן) מלכה!

מלכה. (טהוט זיך אַ נואַרף) הא, וואס איז דיר? גאט איז מיט
דיר!

מאיר. דו דאווענסט? די טאכטער דייעט שפּאַצירט דאָרט אַרום
דער רוח ווייסט וואו און מיט וועמען און דו דאווענסט!

מלכה. איך דאווען, וואס דען זאל איך טוהן? מיר האָבען פֿאר-
זינדיגט פאר גאט, מאיר, שטארק פאַרזינדיגט! ... בעדאָרף מען איהם
דאווענען ...

מאיר. דאווענען זאנסט דו? וויינען דאָרף מען! שרייען גאָט אַלד!
אַרבייטען אויף אלע נאָסען! — אט וואס מע דאָרף, און זי נאנט נאר
דאווענען! געפֿונען איין אַרבייט! ...

מלכה. וויינען זאנסט דו? וויינציג האב איך מיך אָנגעוויינט? מיר
דאכט, אז איך האב שוין גענוג געוויינט! אלע טרערען אויסגעוויינט ...
זעה איז מיר, וואונד איז מיר, ווי אזוי וועל איך זיך איצטער באר-
וויינען אויף דער גאט. אין מאַרק אָדער אין שוהל? מע האלט אונז
אזוי אויך גענוג אין מויל מיט די קינדער אימליכער באַזונדער! ...
וואס נעמט זיין, אז אונזערע מחוסגים וועלען חלילה גענוואהרע ווערען

שוין די גרויסע יודישע חכרות אין וויען און אין דייטשלאנד איינגע-
זעהען, אזוי ווי די לעזער וועלען זעהען פון דעם צווייטען ארטיקל.
(ענדע קומט.)

ש. מ. לאזאר.

די ערשטע צייטונג ביי יודען.

וועגען דער ערשטער יודישער צייטונג איז מיר שוין פארגעקומען
צו שרייבען איין ארטיקל אין ערשטען יאהרגאנג "יוד" ⁽¹⁾. דענסטמאל
האב איך אין ווארשא בעקומען 46 נומערען פון דער זשארגאנישער
צייטונג די "ווארשעווער יודישע צייטונג", וועלכע האט אנגע-
הויבען ארויסגעהן דעם 27-טען יאנואר אין יאהר 1867. אין יענעם
ארטיקל קענען די לעזער געפינען אויספיהרליכע ידיעות וועגען
דער צייטונג.

איך האב נאר געוואלט איצטער זאגען, אז דענסטמאל בין
איך געוועזען איבערצייגט, אז די ערשטע יודישע זשארגאנישע
צייטונג דארף מען רעכענען די "ווארשעווער יודישע צייטונג", ווייל
זעלבסטשטענדיגע צייטונג נאר פון 1869, ווייל פון 1864 ביז 1869
איז ער געגאנגען נאר אלס ביילאגע צום "המליץ".

איצטער אבער איז מיר געראטען צו בעקומען איין איינציגע
נומער פון א יודישע זשארגאנישע צייטונג, וועלכע האט זיך אויף
גערודקט אין ווארשא נאך מיט אסאך יאהרען פריהער ווי די
"ווארשעווער יודישע צייטונג". זי הייסט "דער בעאבאכטער און
דער וויכעסעל" (Dostrzegacza Nadwiśląskiego).

די נומער 28, וועלכער ליגט איצט פאר מיר, צייכענט זיך
מיט א ראטע אויף דער ערשטער זייטע פון בלאט: "ווארשא דען
14-טען יולי 1824".

דער אייגענער טעקסט אין דער צייטונג איז גערודקט אויף
⁽¹⁾ "דער יוד" ערשטער יאהרגאנג נומער 9 פון יאהר 1899.

נעכטען אויף א "וואסערדאניע" פון די "וואסערדאניעס" ווייזט, האט איינער
זעהן דארטען געזאגט א דרשה אויף דער וואסערדאניע...

מאיר, וואסער, וואסערדאניע?

בענגי. אט די ציוניסטען דארטען וואס קלויבען צונויף די "שקלים"
נעלד" אויף אקציעס... מייע קינדער, הערט איהר, זענען אלע צויר-
ניסטען זענען ווי האטש מיר איז די "שפיעל" גיט געפעלען, דאס
הייסט געפעלען געפעלט וי מיר זעהר, נאר וואס דען? איך זאל זעהען,
אז מע גיט שוין ערר און מע פיהרט שוין קיין ארץ ישראל, וואלטען
זיך געפונען אסאך בעלנים; איך וואלט דער ערשטער, הערט איהר,
אריבער געפאהרען אהין, ווארום וואס האב איך דא צו טהון, אז עס
האבען זיך אויסגעלאזט אלע פרנסות? דאס שרעקט, הערט איהר, איז
היינט גיין איילען אין דער ערר, אט נעמט למשל אזא שטוב ווי
אייזערע, בילעבען, קיין עין הרע פיינע קינדער, געלערענטע קינדער,
אונ-אונ-אונ-אונ-אונ גיט איהר שעה ווי דער שענסטער גייר, וואס
זאל מען רעדען? נאר ס'איז בלאטע, איך וועל ביי אייך, הערט איהר,
קיין געשעפט נישט מאכען, ווארום איינער טאכטער, איך מיינ די וויינערע
מיין איך, נעמט אויף מיין חתן גיט וועלען קוקען אפילו, ווארום זי
ווייל נאר, נאנט מען, א שטודירטען ווייל זי, קיין "אויסלאמער" ווייל זי,
נאנט מען, פאהרען...

פזיליש און אויף זשארגאן מיט "מייטש-חומש כתב", דער כתב אויף
וועלכע עס זענען גערודקט די אלטע "צאניה וראיהם". דער פארמאט
פון דער צייטונג איז אין דרוק-בויגען 4 זייטען, יעדע זייט איז געעצט
אין צוויי שפאלטען, די גרויס איז אין קווארטא, גערודקט איז די
צייטונג אויף מונקעל דיק ביבילע-פאפיער. דער נאמען פון רעדאקטאר
אדער הערשענבער און דרוקער איז גיט דערמאנט אויף דער צייטונג
דער אינהאלט פון דער נומער 28 בעשטעהט פון די
אבטיילונגען:

"נאכריכטען פאם איגלאנדע".

"נאכריכט פאם אויסלאנדע".

"פערשיידענע זאכען".

אויף געפינט זיך אין דעם נומער וועגען משה מענדעלזאהן:
"אזעקדאטען (לוסטיגע איינסעלע) פון החכם ר' משה
מךסוויא".

צום סוף נומער געפינט זיך איין איינציגע מודעה פון איינעם
"בארוך זימאן", וועלכער האט א "לאטעריאקאמטאאר אין
ווארשוי אויף טווארדעס שטראסע נומער 1103".
אין דער מודעה רעכענט זיך אויס אלע גרויסע געווינסטען, וועלכע
טרעפען אן 146450 פלארין.

אין דער אבטיילונג "נאכריכטען פאם איגלאנדע" קומען
אריין רעגירונגס-בעפעחלע, אין די "נאכריכט פאם אויסלאנדע"
קומען אריין פערשיידענע אלגעמיינע גייעס און בעשרייבונגען וועגען
ווייטע לענדער. אין דער אבטיילונג "פערשיידענעס" קומען אריין
איערהויפט וועגען יודישע בעריהמטע מענער און וועגען יודישען
לעבען אין פערשיידענע צייטען.

אט אזוי זעהט אויס די יודישע צייטונג "דער בעאבאכטער
און דער וויכעסעל".

די דאזיגע יודישע צייטונג און אויף דער רעדאקטאר ווערען

מאיר און מלכה. פון וואנען ווייסט איהר וואס אונזער טאכטער
ווייל?

בענגי. אי, הערט איהר, א שטאדט שלאפט גיט מע ווייסט;
למאי מע ווייסט נאך זאכען? ... מע ווייסט אלס די נ... אז
אקעגען וואס זאג איך עס הייסט דאס? אקעגען פרנסה... א מאל
איז געווען, הערט איהר, שרעקט א שטיקעל פרנסה, היינט איז דאס
אויך בלאטע, למאי זאלען מיר זיך נארען? איך ווייס, אז איך וועל
ביי אייערע קינדער קיין געלד גיט פארדיענען, סיידען אפשר ביי דער
עלטערער טאכטער, ביי דער גרושה מיין איך? וואו איז זי ערגיין,
פאר וואס זעהט מען זי גיט? ... (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען).
מאיר. (ווינקט צו מלכה'ן, מלכה דאווענט) וואס איז דען? וואס
דארפט איהר זי?

בענגי. איך? איך פרעג נלאט אזוי: איך זעה מע זעהט זי גיט
פרעג איך... רעכען איך דאס שרעקעריי נאר אין נאנצען אוועק-
ווארפען. ס'איז הערט איהר, א מהרה בוויה, ווארום אז נאט העלפט
סע מאכט זיך, מע פיהרט יא אויס א שטיקל עסק, פאלט דאס נאכ-
דעם אויס באקאם... און ווער שמוסט אז מע האט נאך צו טהון מיט
די "מיוחסים" פון דער גילדענער פאהר! למשל נעמט אייער ווידן,
אייער מאמוי מיין איך... וואו איז ער ערגיין? פאר וואס זעהט
מען איהם גיט? ... (קוקט זיך ארום אויף אלע זייטען).

דאס לעבען און די צייט האט זעלבסט אנגעוויזען, אז פריער פאר אלעם דארפן יודען האבען א צייטונג אויף דעם לשון אין וועלכע קען זיי רעדען און קענען פארשטעהן.

און ווי איהר זעהט וועט אונז יודען אויסקומען אין 20 יאהר ארום (אין יאהר 1923 צו פייערען דעם הונדערטער יאר יוביליי פון דער ערשטער צייטונג.

ווארשא, יאנואר 1903.

מ. ספעקטאר.

פארטיישע ענינים.

(דאס אויסקלויבען סיוועטאן אין פראנקרייך, זשארעס נייע פאקטען, נייע פעלשונגען און נייע הכחשות).

דער ענין דרייפוס הייבט זיך ווידער אן, ווידער וועלען די פארטייען אין פראנקרייך, ווי מיט 5 יאהר צוריק, מלחמה האלטען פאר און נעמען די גענעקטויגקייט. די וואס האלטען פאר דרייפוס האבען אסילו פער-לארען איינעם פון זייערע גרעסטע גבורים, עמיל זאלא, וועלכער איז קומען געווען דער ערשטער און דער לעצטער, וועלכער האט גישט אויסגעקעמט שטרייטען פאר דער גענעקטויגקייט, לעבט שוין גישט מעהר, פונדעסטוועגן שרעקט דאס גישט אב די וואס האלטען פאר די גענעקטויגקייט. א פנים אז זיי זענען זיכער, אז היינטיגעס מאל וועט דער געזונט זיי געהערען.

ווער עס וויל גאר וויסען דעם אמת, ווייסט שוין פון לאנג, אז דרייפוס האט אויסגעדרייג געליטען אזוינע שרעקליכע יסורים 5 יאהר אויף דעם טייפ-על-אינגעל, און אז נאך היינט לייגט זיין פבור אומ-שולדיג. אדע ווייסען, אז די אייגענע פאלשקייטען און רציחות, וואס זענען געטאן געווארען אין יאהר 1894 ביים ערשטען משפט דרייפוס זענען אויך געטאן געווארען אין יאהר 1894 אין רען, ביין צווייטען משפט דרייפוס. ווען אין מיניסטעריום וואלט געוועזען א מוידענדער ספק אז דרייפוס איז שולדיג, וואלט מען איהם גישט בענגאדיגט און

דערמאנהט אין דער פוילישער ענציקלאפעדיע פון נאסקאווסקי²⁾ און אין דער "יודישער געשיכטע" פון נוסבוים³⁾, אויף אין זיין ווערק "היסטארישע סקיצען".⁴⁾

פון דארטען דערוויסען מיר זיך, אז דער נעראקטאר פון דעם "געאגראפישער און דער נוייכסטע" איז געווען אנטאני איינע-בוים (געבארען אין יאהר 1791) און די צייטונג האט אנגעהויבען ארויסצוגעבן נאך אין 1823, אין דעם דאזיגען יאהר זענען ארויס 5 נומערן און 37 נומערן 1824.

אין 1826 איז אייגענבויס געווארען דירעקטאר אין ווארשאווער ראפינע-שולע, וואו ער האט פארגומען די שטעלע ביז אין זיין טויט (1852). ער איז געוועזען זעהר א געפילדעמער מענטש. אלע דו-קאווע רבנים אין פוילען האבען געמוזט האלטען ביי איהם עקזאמען און אהן זיין ערלויבניש האט קיינער קיין רעכט געהאט צו זיין רב אין פוילען. יודישע ערציעהונג האט ער בעסומען אין זיינע עלטערנס הויז, דערנאך האט ער געענדיגט א ליצעאום.

און אזוי זעהען מיר, אז ביי יודען איז די ערשטע צייטונג געוועזען אין זשארגאן, און איז ארויסגעגאנגען מיט 33 יאהר פריער פאר דער העברעאישער צייטונג "המגיד", וועלכע אליעזר ליפמאן זילבערמאן האט אין ליק (פרייסען) אין 1856 אנגעהויבען ארויסצוגעבן און מיט 37 יאהר פריער פאר דער ערשטער רוסיש-יודישע צייטונג "ראזסוועט" פון יוסף ראבינאוויץ, ארויסגעגעבען אין ארעסא אין יאהר 1860.

מיט 80 יאהר צוריק האבען די געציילטע איינפאפעאיש גע-בילדעטע יודען פארשטאנען די גרויסע נוצען, וואס א יודישע צייטונג אין זשארגאן קאן ברענגען דעם יודישען פאלק און האבען פריער פאר אלעם אזא צייטונג ארויסגעגעבען.

²⁾ Noskowski, Encyklopedia Warszawa 1890.

³⁾ H. Nussbaum, Historia żydów, tom V. (Żydzi w polsce)

⁴⁾ H. Nussbaum Szkice historyczne, Warszawa 1881.

נאנצע שטארט פון איין עק ביזן אנדערען... איז וויל ער ניט דעם שרוד, רב משה'לי הייסט עס...

מאיר. (אין פנים) ער וויל ניט דעם שרוד? אדאנק אייד פאר דער בשורה! (ער טהוט איהם א שמייך די תנאים צוריק אין פנים אריין) געהט נאנט איהם, אז איך בין זעהר צופרידען; איך דארף איהם אויף ויבענהינדערט פפרות מיט ווין זייענעם גארטעל, מיט ווין ברייטען דעניק און מיטן נאנצען יחוס ווינעם! פאר געלד קאן מען היינטיגע צייטען קריגען א גרעסערען יחוס פון איהם! און נאנט איהם ער נאל אפשיקען די פלה-מתנות, וואס איך האב איהם געשיקט, און טאקי היינט, א ניט וועל איך גיט קוקען אויף איהם, וואס ער איז רב משה'לי ווידענשטאמער און איך וועל איינגעבען אויף איהם און איהם מאכען דעם גרעסטען פאנאדאל! אז איהר זענט יא א שילאמען-שמש און גע-נומען אויף זיך אזא מצוה, מא געהט זשע טאקי פון דאנען גלייך צו איהם) (ער ווייזט איהם די מיר).

בעני. איהר? וואס האט איהר צו מיר? איך בין דאך גישט מעהר ווי א שליח; מע זאגט מיר געה-געה איך... (ער ריקט זיך מיט א נייטעל) איך געה, איך געה... מיד סרייבט מען גישט, מיד האט נאך קיינער ניט געטריבען, ווארום איך געה אליין...

מאיר. געהט זשע טאקי פאלד! (שטופט איהם ארויס).

מאיר. (קוקט אויף מלכה'ן, מלכה ראווענט) וואס איז? וואס דארפט איהר איהם?

בעני. איך? איך פרעג גלאט אזוי; איך זעה מע זעהט איהם ניט פרעג איך... דאס הייסט, אייגענשליך האב איך צו איהם א שטיקל געשעפט, און צו ליב דעם טאקי בין איך הייסט דאס געקומען...

מאיר. (קוקט אויף מלכה'ן, מלכה ראווענט) צו מיין וזהן א גע-שעפט? וואס פאר געשעפטען האט איהר דאס מיט מיין וזהן?

בעני. גישט קיין געשעפט, א שליחות האב איך, פון אייער מחותן טאקי פון רב משה'לי ווידענשטאמער א בריף הייסט עס...

מאיר און מלכה. (דערשראקען) א בריף? וואס פאר א בריף?

בעני. (נעמט ארויס פון בוועס-קעשעני א בויגען פאפיר) עס רעכט זיך אזוי אפריף: געבראכט האב איך אייד די תנאים, דאס הייסט, ער האט אייד אפגעשיקט די תנאים, אייער וזהנים תנאים... מאיר און מלכה. (ביידע אין איינעם) אפגעשיקט די תנאים?

בעני. א פנים אזוי הייסט עס... און ער האט מיד געבעטען, רב משה'לי הייסט עס, אז איך זאל אייד נאנען, אז ס'איז אויס שרוד, מתמת... מחמת ער איז געווארען געווארען פון דער מעשה מיט אייער טאכטער, די עלטערע הייסט דאס; עס ווייסט שוין דערפון די

מוחל זיין, גאר זיי וועלען פערלאנגען, מען זאל דורכאויס דעם אויגשולדיגען אומקערען צוריק זיין פֿבֿור.

אין וואס אַבער בעשטעהען די נייע פאקטען, וועלכע זשאַרע וויל אויפֿווייזען? עס איז קיין ספק נישט, אז די פאקטען זענען נישט אויגע, וואס זאלען דערווייזען, אז נישט דרייפֿוס גאר עס טרעה אזוי איז דער מחבר פון דעם "פארדער", אז ער האט דעם דייטשען אטאשע שווארצקאפען פֿערהאנדעלט פאפירען, ווייל דאס איז אלץ גוגע צו דעם ערשטען משפֿט-דרייפֿוס, וועלכער איז שוין לאנג פֿטל געווארען, די נייע פאקטען מוזען זיין אויגע, וואס זענען בלח פֿכטל צו זיין דעם צווייטען דרייפֿוס-משפֿט אין רע, אין וועלכען עס זענען געמאכט געווארען נייע פֿעלשונגען, נייע זיפֿוס.

לויט די פֿראנצויזישע פֿלעטער זענען די נייע פאקטען וועגען דעם: (1) וואס בשעת דעם משפֿט אין רען האט דער סערבישער אונטערמאן שווארצוויש בעקומען געלד, ער זאל זאגען פאלשע עדות געגען דרייפֿוס. (2) א טאג פאר דעם פסק-דין האט די פרוי פון גענער ראל סאנזשער מיין איבערגעגעבען פֿסוד א פאלשען דאקומענט, דורך וועלכען מען האט דרייפֿוסען פֿערמשפֿט. (3) לעמערסיע-פֿיקאר, וועלכער האט געהאט א שייכות מיט דעם פאלקאוויק פֿיקאר און וועלכען מען האט געפונען אויפֿגעהאנגען ביי זיך אין צימער, האט זיך נישט אליין גענומען דאס לעבען, גאר אנדערע האבען איהם געהאנגען. און באלד ווי עס זענען פֿערעפֿענטליכט געווארען די ראזיגע בעשולדיגונגען האבען זיך בעוויזען הפֿשוט. דער גענעראל לייקענט אב די מעשה מיט זיין ווייב, ער שווערט אויף זיין הונדזק, אז זיין פרוי ווייסט נישט פון וואס צו זאגען, אז איהר פֿוס איז אפילו אויפֿן שוועל פון געריכטס-הויז נישט אריבער געטרעטען.

דאס זענען אַבער גאר השערות; די צייט איז אַבער נישט ווייט, ווען אלץ וועט זיך ארויסווייזען און דער משפֿט דרייפֿוס וועט זיך אנהויבען נאך פֿריהער ווי מען האט גערעכענט.

דער דענסטמאלדיגער קריגס-מיניסטער גאלי פֿע וואלט נישט גע- געבען מתתיהו דרייפֿוס, דעם ברודער פון מאפיטאן דרייפֿוס, די ער- לויבניש צוגעהן אין אסטראג און בעמען דעם "פֿעראורטיילטען", ער זאל מרוצה ווערען אויף בענגאדיגען, דער אייגענער גאלי פֿע, וואס רוסט אן דאס מיניסטעריום פון וואלדעק-רוסא די "פֿארטיי אויסלעג- דער", און מען וואלט נישט ערלויבט דעם פאלקאוויק פֿיקאר, וואס האט זיך ממש מוסר נפש געווען פאר דעם אמת, און האט בעשול- דיגט די גרעסטע מענער פון גענעראלישטאב, צוריק אריינצוקומען אין מיליטער-דיענסט. מען קאן זאגען, אז דאס בענגאדיגען איז נישט גע- מאכט געווארען אזוי פֿיעל צוליב דרייפֿוסען ווי צוליב דעם דענסט- מאלדיגען קריגס-מיניסטער מערסיע און די גענעראלען פון גע- נעראל-שטאב, אויף וועלכע דער גאנצער חשד פון די פֿעלשונגען איז געפאלען. דאס אלץ ווייסען אלע אין פֿראנקרייך, וואס ווילען גאר וויסען דעם אמת און דערפֿער איז די דרייפֿוס-פֿראגע פֿמיד געווען גרייט זיך ווידער צו דערוועקען, די דרייפֿוסיסטען האבען גאר געווארט אויף א שעת הפשר און דאס האט זיך זיי נישט לאנג געמאכט.

נישט לאנג האט מען געוועהלט אלס אַבעראַרדענטען צום פֿראנצויזישען פאלקאמענט דעם גאציאנאליסטען סינאטאן, וועל- כער האט געהאט מיט 1600 דעות מעהר פאר זיין געגנער דעם ראדיקאלען מעסייריי. סינאטאן געגען מעסייריי אלס מענש און אלס גיצליכער אַבעראַרדענטער איז ממש פֿקוף בפני אדם. סעוויטאן שפילט א גאנץ קליינע ראלע אין פֿראנקרייך בשעת ווען מעסייריי איז אייגער פון די וויכטיקסטע שטאטס-מענער אונאזוי שוין אמאל געווען מיניסטער. די ראדיקאלען בעשולדיגען די גאציאנאליסטען, אז די וואהל פון סעוויטאן איז נישט צוגעגאנגען עהרליך און אין די ערשטע זיצונג אין פֿראנצויזישען פאלקאמענט וועט זשאַרע האלטען וועגען דעם א רעדע און אַב אורחא וועט ער שוין אויפֿווייזען נייע פאקטען, צוליב וועלכע מען וועט דרייפֿוסען מוזען נאך אמאל משפֿט און היינטיגעס מאל וועלען די דרייפֿוסיסטען זיך נישט לאזען אַפֿפארטיגען מיט

III-טע סצענע

(מאיר אונג טלבה אליין)

מאיר. (צו מלכה) נו ?

מלכה. וואס "נו" ?

מאיר. האסט דאך געזאגט א סוד, האסט דו געזאגט ? ... א סוד פאר גאנץ פראד !

מלכה. (קוקט אין סדור אריין) וואס וועט זאל מען טהון ? (ויפֿצט) מאיר. וואס זאל מען טהון ? מע דארף אריינרופען מאטווייען, איהם דערצעהלען, לאז ער האטש וויסען, אז ער איז אויס דאס ... וואו איז ערניץ מאטוויי ? פאר וואס זעהט מען איהם ניש ?

מלכה. איך ווייס וואו איז מאטוויי ? שוין דעם דריטען טאג אז ער איז נישט אין דער היים.

מאיר. הא ? וואס ? וואס האסט דו געזאגט ? דעם דריטען טאג נישט אין דער היים ? וואס איז פאר ווערטער ?

מלכה. שא שא, שרייט נישט אזוי ! וואס שרייבט דו ? מע ווערד פון דיר נישט גליקליך !

מאיר. וואס הייסט וואס שריי איך : ווי אזוי זאל איך נישט שרייען ? וואו זענען דייע אונגען ? ביזט א מאמע צו זיין ?

מלכה. משפֿע זיך אפ, וואס פאר א מאמע בין איך דיר, אז מע הערט מיד ווי דעם הונט פֿוגט גרעסטען ביזן קלענסטען ? וואס פאר א מאמע בין איך אייך, אז אלע לאכען פון מיר, מאכען פון מיר הונק אין די אויגען ? וואס פאר א מאמע בין איך דיר, אז פון קינד- ווייז אן האסט דו זיי געלערענט, זיי זאלען שטעלען א פייג דער מאמע און אלסדיג וואס איך זאג זאלען זיי טהון פֿונקט פארקעהרט ? און ווער שמוקט פון זינט מיר זענען אריבער געפאהרען אין דער דאזיגער שטענער שטאט, ברענגען זאל זי, האסט דו זיי גאר צעלאזט, געמאכט פון זיי א תל !

מאיר. איך ?

מלכה. ווער רען, איך ?

מאיר. נו, לאז זיין איך ! ... וואו קאן דאס זיין מאטוויי ? וואס הייסט ער איז נישט אין דער היים ? וואס איז דאס פאר א תנועה אונקעגעהן אויף דריי טאג פון דער היים ? ... וואו זענען די איבע- ריגע קינדער ? (ער קלינגט און הייסט אריינרופען חיימין : עס קומט אן חיים.)

IV-טע סצענע

(מאיר מלכה, און חיים)

מאיר. וואו איז ערניץ מאטוויי ?

נייעס פון דער וואך.

I. וועלט נייעס.

— ווי מען רעדט אז אין רוסלאנד בעשלאסען געווארען איבער-צוגעבען די שולען וואו מען לערנט צאהן-ארצט אין דעם רשות פון מיניסטער פאר פאלקס-בילדונג.

חמשה עשר בשבט זאיינער פון אבענד אין ווארשא גע-וועזען א שרעקליכער שטורם. עס האט געבליצט, גערויערט, געהאנגען און געשנייט אין איין צייט. אפילו די אלטע לייט אין ווא-שא גע-רעגן קען ניט. אז חמשה עשר בשבט ואל דונערן און בליצן.

— דער סענאט אין פעטערסבורג האט געפסקענט, אז דער פעטערסבורגער גראדאנאטשאלניק קליינלעס דארף בעצאהלען 35,000 רובל א געוויסען דאווינהאף, וועלכער האט אין פעטערסבורג געהאטען א טאנק-קלאס און דער גראדאנאטשאלניק האט דעם טאנק-קלאס פער-מאכט נישט נאך דעם געזען.

— אין קוטי (נאליציע) איז געווען א גרויסע שרפה. עס זענען פערברענט געווארען 270 הייזער און 500 פאמיליען זענען געבליבען אהן ברויט.

— די שידונג ביי דעם ואקסישען קראנפרינץ מיט ויינע אנטלא-פענע פרוי איז געווען אין דרעזדען אמ 11 פעברואר. מען האט איהר אריינגעבראכט אין וואסער-קור-אנשטאלט.

— דער קריגס-מיניסטער אין פראנקרייך האט געאכט אויף אלע מיליטער-בעאמטער, זיי זאלען קיין ווארט דערצעהלען ווענען דעם ענן פון דרייפוס.

— דער געוועזענער קריגס-מיניסטער זייקענט אב דאס וואס מען נאנט אויף איהם, אז ער האט איבערגעגעבן געהיימע פאפירען די ריכטער פון דעם ווען מען האט געמשפט דרייפוסען.

— מען האלט פאר געוויס, אז עס איז דא א ריכטיגער בעווייז ביי איינעם פון די ריכטער ווענען דעם פאלשען בריוו פון קייזער ווילהעלם צו דרייפוס.

— דער משפט פון די שווייזער-פאמיליע עמבער האט זיך שוין אנגעהויבען, אבער נאך נישט דער הויפט-משפט, נאר אייניגער משפט מיט א יודישען באנקיער, קאטוי צוליב וועלכען מען האט

חיים. פון וואנען זאל איך וויסען וואו מאטוויי איז ?

מאיר. וואס הייסט דו ווייסט נישט ?

מלכה. פון וואנען זאל ער וויסען ?

מאיר. פאר וואס זאל ער ניט וויסען ?

חיים. דערפאר וואס מיר ביידע געהען אין פארשידענע ווענען . . .

מאיר. אין פארשידענע ווענען ? נאט אייך א גראשען פאר אלע אייערע ווענען ! און נא דיר א האלבען גראשען פאר אלע דייען, ואסע-ראניעס, סאבראניעס, נייטיגע זאכען, קינדערשפיעל . . .

חיים. ביי וועמען ס'איז קינדער שפיעל, און ביי וועמען ס'הייסט געארבייט פארן פאלק . . .

מאיר. (אויסגעצויגען מיט א גנוץ) ענט איהר דאס די ארבייטער פארן פאלק ?

חיים. אז איהר ווילט ניט טהון נאר ניט, איהר זענט פארנומען מיט אייערע געשעפטען, מיט אייערע פריצים, וועלען מיר ארבייטען פארן פאלק.

מאיר. חא-חא-חא. זיי וועלען ארבייטען פארן פאלק ! וואס זשע איז אייער ארבייט ? איהר מאכט "ואסעדאניעס" ?

געפענט די פוסטע קאסע. ווי עס ווייזט זיך ארויס איז מאראס עמבער נישט אזוי פיער שולדיג ווי די פראצענטניקעס, וועלכע זענען געווען זיך אחת מיט מעהרערע פראנצויזישע דיפלאמאטען.

— פאר די פערזאנליכקע אויף דעם אינגעל מארטיניקא, וועלכע האבען געליטען פון די פייערשפייענדיגע בערג, האט מען אין פראנק-רייך שוין צוזאמענגענומען 9.141.914 פראנק.

II. יודישע נייעס.

רוסלאנד. אין לאדז האט מען נישט לאנג געפענט א נייעס גימנאזיום פאר מיידלעך ; דעם טאג ווען דאס גימנאזיום האט זיך גע-עפענט האט מען געמאכט א פאל, אויף וועלכען מען האט אויך גע-לאדען דעם יודישען ראבינער ד"ר יעלסקי.

— אין פעטערסבורג איז געקומען א דעפוטאציע פון פליס. צו בעטען מען זאל קאווקאז אויך אריינגעמען אין דעם ראיאן, וואו יודען מענען וואהנען.

— אין דאלינע, א רוסישע פארט-שטאט ביי דער הינעזישער גרענעץ, האט די רעגירונג ערלייבט יודען זיך צו געזעצען און צו קויפן ערד, נאר יעדעס מאל דארף מען בעטען ערלייבנס ביים דארטיגען גובערנאטאר.

דייטשלאנד. דיר ראזענאק איז זיך משתדל צו גרינדען אין ברעמען א האטעל פאר יודישע עמיגראנטען.

— אלע יודישע פערזאנען צו פערברייטען לאנד-ארבייט און מלאכה צווישען די יודען אין דייטשלאנד האבען זיך פערזאייניגט אין איין גרויסע חברה. דען קומענדיגע מערץ וועט זיין אין בערלין א גענעראל-פער-זאמרונג.

— דער בערגיגער טאנע בלאט "שרייבט, אז א דאקטאר אויס דאנציג איז דערנאנגען פון איין ערות אין דער קאניצער געזיכט דם זעהר וויכטיגע זאכען, מען רעדט אז דער משפט וועט זיך באלד וויי-דער אנהייבען.

— אין בערלין איז נאך א לאנגע קראנקהייט געשטארבען צו 68 יאהר דיר מארטין בערענר, וועלכער האט פיל פילאזאפישע ספרים געשריבען, דערוואסער א בעריהמט ווערק איבער שפינאזא. פראנקרייך. ה' לואי דרייפוס אויס פאריו, וועלכער איז

חיים. דערווייל מאכען מיר ואסעדאניעס און אז עס וועט קומען די צייט, וואס מע וועט דארפן עפס טהון, וועלען מיר טהון . . .

מאיר. פאהרען קיין ארץ ישראל ?

חיים. פאהרען קיין ארץ ישראל .

מאיר. ווער ? דו וועסט אפשר פאהרען קיין ארץ ישראל ?

חיים. אפשר וועל איך פאהרען קיין ארץ ישראל . . .

מאיר. וואס וועסט דו דארטען טהון ?

חיים. דאס וואס אלע : בעארבייטען די ערד, פלאנצען וויינ-גערטנער . . .

מאיר. דו וועסט ארבייטען ערד ? דו וועסט פלאנצען בוימער ? חיים. פאר וואס ניט ?

מאיר. מלכה דו הערסט ? ער וועט גראבען ערד ! פלאנצען בוימער ! חא-חא-חא ! וואס זאגסט דו אויף דעם ערד-גראבער ? אויף דעם בוימערפלאנצער ? קיין שענערע, לייטשערע פרנסה האט דו שוין ניט געקאנט געפינען ?

חיים. מיט וואס איז ערד ארבייטען מאוסער ווי זיין דעם פריצ'ס א יוד ? און מיט וואס איז אויסגעקלערען איינאמעניגע שענער ווי פלאנצען בוימער ? . . . וואס פאר א תכלית קאן איך זיך דערלעבען אט דא

באראן גינצבורגס יוביליאום.

דעם 26 יאנואר האט די יודישע געמיינדע אין פעטערסבורג געפייערט דאס 70 יעריגע יוביליאום פון באראן גינצבורגס יוסף גינצבורג און דאס 40 יעריגע יוביליאום זייט ער איז דער פארשטענער פון דער דארמינער יודישער געמיינדע. דאס יוביליאום איז געפייערט געווארען אין זאל פון דעם פעטערסבורגער קאנסערוואטאריום. עס זענען געקומען דעפוטאציעס פון 55 פערשידענע חברות. צווישען די 600 געסט זענען געוועזען פיל רוישע גרויסע לייט, מיטגלידער פון די יוצאי המלוכה, דערויטער אויף דער רוישער פינאנץ-מיניסטער וויטע, וועלכער האט דעם באראן איבערגעגעבען אין נאמען פון דער רעגירונג דעם ארדען אנגא פון דער ערשטער מדרגה.

אז דער באראן מיט זיין פאמיליע איז אריינגעקומען אין זאל, האט איהם דער גאנצער עולם, בעגריסט מיט א "בראווא". דער באראן האט זיך געזעצט אויף א פלאץ, וועלכען מען האט פאר איהם צו געגרייט; פאך נאכדעם האט מען געווינגען פערשידענע הימנען און געשפילט פון זיין פבד ווענען.

דער ערשטער האט איהם בעגריסט ה' ווארשאווקי אין נאמען פון דער חברה מרבי השכלה און האט געהאלטען א ווארימע רעדע ווענען די נוצען, וואס דער באראן גינצבורג האט געבראכט די יודישע געמיינדע אין פעטערסבורג פארט און די יודען אין רוסלאנד בכלל. בשעת דער רעדנער האט גערמאנט, אז די רעגירונג האט אויף אנערקענט די נוצען, וואס דער באראן האט געבראכט פאר דעם כלל האט זיך דער גאנצער עולם אויסגעהויבען און דער קאהר האט גע-ווינגען דריי מאל דאס רוישע נאציאנאל-הימנע און דער גאנצער עולם האט געפאטשט "בראווא".

נאך דאס זינגען האט מען פארגעלייענט די ברכות, וואס די דעפוטאציעס האבען געשיקט. דערויטער אויף א ברכה וואס עס האט

פאריגעס יאהר געווארען דער גענעראל-קאנוול פאר רומעניע, האט די צייטען געשיקט צו די רומענישע קעניגין 14 טויזער פראנק צו צעטיילען אויף פערשידענע צדקות.

דענעמארק. דער אויבער-ראבינער ה' דיר לעווינסטיין אויס האט איז אויסגעקליבען געווארען פאר א ראבינער אין קא-פענהאגן.

אמעריקא. דעם גרעסטער שאך שפילער, דעם יוד דיר עמנואל לאסקער, האט מען אויסגעקליבען פאר א פראפעסאר דער מאטהע-מאטיק אין דעם סיט לואיזער אוניווערסיטעט.

— די חברה "יק"א" האט נישט לאנג געקויפט אין ענטרע ריאס (ארגענטינא) פאר 125,000 רובל ער.

— אין סאן פראנציסקא איז געשטארבען דער יודישער פרא-פעסאר יוסף ניימאן צו 76 יאהר. ער איז געווען דער ערשטער וועלכער האט איינגעפיהרט יידען-וועבערייען אין קאליפארניע.

— דאס געזעץ מען זאל אין אמעריקא נישט אריינלאזען קיין עמיגרנטען האלט ביין אנגענומען ווערען.

— די חברה "אהלי שם" אין ניו-ארק האט בעשלאסען צו מאכען לכבוד דעם באראן גינצבורג אין פעטערסבורג א פאר אויף 8000 דאלאר. דאס געלד וועט דענען אלס פרעמיע פאר א גוטען ספר אין יודישע וויסענשאפט.

— די יודישע געמיינדע אין ניו-ארק האט אין יאהר 1902 צו טיילט 852,000 דאלאר אויף פערשידענע יודישע צדקות.

III. ציוניסטישע נייעס.

— פראפעסאר טראנצקי אויס פעטערסבורג האט נישט לאנג געהאלטען א רעדע ווענען ציוניזם.

— דער קאמיטעט פון די ציוניסטען אין דרום אפריקא האט געשיקט א דעפוטאציע צום ענגלישען קאלאניען מיניסטער טשעמבערלען אלס ער איז אנגעקומען אין יאהאניסבורג. טשעמבערלען האט געשמועסט מיט ה' נאלדרייך, דעם פארשטעהער פון די ציוניסטען און האט איהם געפרעגט נאך וואס די ציוניסטען אין אפריקא שטרעבען.

— דיר הערצל איז צוריק געקומען פון זיין רייזע אין פארוי-און לאנדאן.

איד זאל שוין אפילו ווין גאר אנגענדיגטער? נאך א דאקטאר אהן פראקטיקע? נאך א יוריסט אהן א שיינעמעל? ובפרט, אז איד האלט פון יאהר צו יאהר עקומען, און דוקא אויף גאלע פינפען-און אין חדר-א-זאם-לאזט מען אלץ נישט אריין!...

מאיר. דערימאך איז וואס? דארף מען פאהרען, הייסט עס, קיין ארץ ישראל?

חיים. וואוהין דען זאל איד פאהרען? שטודירען קיין אויסלאנד, אזוי ווי מיין שוועסטער?

מאיר. וואסער שוועסטער?

חיים. חנה...

מאיר. חנה? (קוקט אויף מלכה'ן) וי פאהרט טאקי?

מלכה. ווייס איד, וואס ער וועט דיר דערצעהלען? א נעכטיגער טאט!

חיים. ס'איז נישט קיין נעכטיגער טאט; מיר האבען פעסט בע-שלאסען פאהרען: איד קיין פאלעסטינא, און וי-קיין בערלין.

מאיר. (קוקט אויף מלכה'ן) פאלעסטינא? בערלין? דו הערסט ווערשער? (צום ווהן) ווען וועט הייבט דאס רעכענט איהר מאכען די רייזע, אס ירצה השם מיט גאטס הילף, אין א גרינגער שטאדט?...

חיים. נישט שפעטער פון היינטיגען אסיען.

מאיר. נו, און מכה, ווי אזוי הייסט מען דאס, מכה הוצאות וואס הערט זיך?

חיים. דאס איז פון די קליינע זאכען! וועסט דו געבען אויף הוצאות איז גוט, אוןט וואס זאל מען טוהן? יעדער מעגט בעדארף זיך זיין שטעדטל-ביישטעהן...

מאיר. (צו מלכה'ן) הערסט דו וואס איד וועל דיר נאנען? איד האב מירא, אז מע דארף איהם פיהרען צום דאקטאר-ער איז קראנק! ער איז געריהרט! ער איז פויגס ווען! ער איז... ער איז... (שרייט אלע מאל העכער) ער איז מסובן!! ער איז געפעהרליך!!

מלכה. אבער לאז זיין שטיל! ווינקט צו חיים'ן, ער זאל אוועק געהן. חיים געהט אוועק, מאיר קליינט, מע זאל איהם אריינרופען חנה'ן, עס קומט אריין חנה.

ענדע קינסט.

זיך דערנאך אליין דאס לעבען גענומען. זיגמונד זאמערפעלד האט ליב געהאט צו פערנוויילען מיט ארטיסטן און שטאטער, זאגנען אבער איז געוועזען א מענטש א גאנצער ארטיסט, איין אומער וואו שמים און אין פרוימא-לעבען אויף זעהר פערשיידענע. זאמערפעלד האט צוגעגעבן דאס געלד פון זיינע קרעדיטארען און האט געשטיצט דערמיט דעם "פאדריאטיק", וואס האט איהם צוגעשטעלט די ארטיסטן, זאגנען האט געגעבן צו בויען קלויסטערס. זאגנען האט זיך אויסגעבויט א גרויסארטיגע זומער-וואהנונג, האט זיך געקויפט א פלאץ אויף א קליין בית הקברות פאר זיך און האט דארט אויסגעבויט נאך ביים לעבען א מצבה, וואס האט אפגעקאסט 30,000 מארק, די דאזיגע מצבה איז געבויט געווארען פון דעם געלד, וואס די ארטיסט ארבייטער האבען ביי איהם געהאלטען און די אייגענע מצבה איז דערנאך פערקויפט געווארען פער ליציטאציע צו פערזאמלען פון דעם געלד די ארטיסט בעלי-חובות, און אויף איהם האט קיינער א קרום ווארט נישט געזען, אויף דעם סטאל נישט ווען צוליעב דעם דאזיגען באנקראט האבען אויף באנקראטירט א סך אנדערע באנק-הייזער און לסוף אויף די גרויסע ליציטאציע באנק, אין וועלכע קיין איינציגער יוד איז נישט געווען פערמישט. מיט א יאהר צוויי צוריק, פישעט מען האט פערשולדיגט דעם אויסזעהער-ראט, דערפאר וואס דער האט זאגנען צופיעל געגלויבט האט די באראנעסע קאהן נישט געווארט אויף דעם פסק פון דערקט און האט געגעבען פון איהר אייגענע קאסע 7 מיליאן מארק צו פערשיינען די בעלי-חובות פון זאגנעם באנקראט, נאר דערפאר וואס איהר פערשטאנדנער פאטער איז אויף געווען איינער פון דעם אויסזעהער-ראט און דער באנקראט האט געשטאמט דערפון וואס איהר פאטער האט דעם זאגנען צופיעל געגלויבט, און לא די וואס מען האט איהר דערפאר נישט געדאנקט, האט מען איהר נאך געזודעלט איהר מיט דעם פאטער צוזאמען, די אנטיסעמיטישע בלעטער האבען איהר געמאכט מיט דער בלאטע גלייך און אויף איינער פערנווארט מען איהר גאנצען מיט בלאטע נאר דערפאר וואס איהר פאטער איז געווען נישט קיין סתם באנקירער נאר א באנקירער א יוד.

א פראצעס וועגען דער צייטונג "הצופה".

דעם 18-טען יאנואר האט דער ווארשאווער קאמערשעסקי סוד, אין דער 1-טער אבטיילונג, צוזאמענגעשטעלט פון פערזענדלעכע ה' פ. פ. זשאדאנוויטש און די משליעניגעס פון סוד, ה' פ. פ. מאטולסקי, ה' ק. פ. יאסנינסקי און בייזשענד דער פאמאשניק סעקרעטאר ה' מ. י. פאראנוויטש, — אויסגעהערט די דעלא וועגען דעם איסק פון ה' זלמן הורוויץ און ה' ליב זאלקאוויטש פון ה' לייער פרידמאן (*) אויף דער סוסע פון 7500 רובל, און געשלאסען: דער קאמערשעסקי סוד אנערקענט אז דער קאנטראקט, וואס איז געשלאסען געווארען דעם 1-טען אויגוסט 1902 צווישען הורוויץ, זאלקאוויטש און

איהם געשיקט די פרינציפאלע העלענע די זאמער פון געארג פון זאמער אלטענבורג, אין גאנצען פון דער חברה צו שיצען פרייען, און פון נאך פיעל אנדערע דעפוטאציעס.

א יודישע ירושה.

(ענדע.)

די דייטשע יודען דארפן איינמאל פאר אלע קאל וויסען, אז אין סקאר-וועלט איז נישטא קיין שום ראסע-און גלויבען-אונטערשיד; דארטען זענען אלע גלייך סוחרים און ברוך הטבע מוז אין יעדען סוחר מעהר אדער וועניגער שטעקען אשטיקל שפעקולאנט, אשטיקל שווינדלער. אין דער בערזע שוועבען ארום אלע סוחרים פון אלע דריי הויפט-גלויבענס פון דער וועלט און די אייגענע וועגן אויף צוזאמען אין קלוב ביים קארטען-טיש, דארטען איז נישט פאראן קיין שונא-הרת נאר גלאט קנאה, וואס דער האט מעהר מארקען היינט צוזאמענגעשארט אין וואק. מיט צעהן יאהר צוריק, פישעט אין בערלין איז געוועזען דער גוואלדיגער באנקראט פון דער פירמא "פאנקע-שעפט" פון געברידער זאמערפעלד, האט זיך ארויסגעוויזען, אז איינער פון די שותפים האט שטארק חשק געהאט צו פערברענגען מיט די שענע ארטיסטן פון א געוויסען טעאטער, וועלכע דער דירעקטאר פון טעאטער בכבוד ובעצמו האט איהם צוגעשטעלט, נישט חס ושלום פאר געלד, הם מלחוצים, נאר פאר א קרעדיט פון 180,000 מארק, וואס דער דאזיגער שותף האט איהם געגעבען. די שוואכקייט צו וועלען פערברענגען מיט שענע פרייען איז נישט קיין מאנאפאל פון יודישע באנקירען, עס ליידען דערפון אלע, וואס האבען צופיעל וואהלמאג, און נישט וועניגער אויב נישט מעהר פערדיענט געזודעלט צו ווערען דער דירעקטאר פון טעאטער, וואס האט איהם די "סחורה" צוגעשטעלט, און די אלע אנטיסעמיטישע בלעטער, וואס האבען די וועלט איבערגעקערט אויף זאמערפעלדען, האבען אפילו קיין איינציג שלעכט ווארט נישט גערעדט אויף דעם "ליינערמאן", ווייל דער ערשטער איז א יוד און דער צווייטער א קריסט. און טאקי, אז דער אייגענער זאמערפעלד האט א קורצע צייט פאר דעם באנקראט איינגעלאדען צו זיך אויף זיין זומער-וואהנונג די הויפט געזעלשפירער פון דער דייטשער זשורנאליסטיק, זענען נאר קיין מאטאדאנער נישט געקומען. ווייל עס איז נישטא קיין מאטאדאנישע זשורנאליסטען. אבער קריסטליכע זשורנאליסטען האבען דארטען נישט געפעהלט. און אזוי ווי אין דער אייגענער צייט האבען באנקראטירט די יודישע באנק-הייזער: וואלה, לייפציגער און הירשפעלד, האבען די אנטיסעמיטישע בלעטער אין דייטשלאנד געלאקט און געמאכט קולות עד לכ השמים אויף די יודישע באנקירערס און סוחרים. מעהר פון אלעמען האבען געשריגען די בערלינער צייטונגען, ווייל בערלין האט מעהר פון אלעמען געהאט הוק דורך די דאזיגע באנקראטען. נאר טאקי אין דער אייגענער צייט, אויף מיט 10 יאהר צוריק, האבען באנקראטירט אייניגע היפאטעטישע באנקען, פון וועלכע א קאמיליק זאגנען איז געוועזען דער הויפט געשעפטס-פיהרער און דארטען האט זיך ארויסגעוויזען נאך א סך מאסערע זאכען ווי ביי דעם באנקראט פון די זאמערפעלד'ס וואס האבען

(*) דעם דירעקטאר און הער-זענער פון דער נאעטע "הצופה" אין

אז אנדערש וועט עס גיט געהן — אנדערש קאן עס גיט זיין... דאס איז מיר געווען גענוג צו פיהלען צו איהם א ווילדע שגאח. אין זיין קול האט געקלונגען אזוי פיער ביזקייט, אזוי פיעל קאלמקייט, אזוי פיעל אכזריות, אז עס איז מיר פערפליפען ווי ראקט אויפ'ן הארצען און אז ער איז אנוועק געבאנגען פון אינא, האב איך זיך גיט געקאנט איינהאלטען און זיך געווענדט צום טאטען:

— טאטע, וואס האסטו מורא פאר איהם, וואס רעדסטו מיט איהם?...

— ער וויל אויגער שטייבעלע אפגעהטען!... האט דער טאטע האלב לאכענדיג, האלב ערענקט געזאגט.

— א מכה וועט ער אפגעהטען! האב איך מיט פלוט פערלאפענע אייגעלעך אויסגעשריגען, דריקענדיג די פויסטען — איך וועל איהם זעהען אין גאס, וועל איך איהם מיט א שטיין פלעטען דעם מוח...

— און ס'פיר האסטו פערנעסען? האט דער טאטע מיך געדערשטעט... און אין דער מינוט בין איך אויף "סיפיר" געווען מעהר אין בעס, ווי אויפ'ן מאוסען וואיכענדיק...

* * *

און שטעלט זיך פאר מיין וועהטאג, אז אן מיינע ערשטע צוויי שונאים האב איך ווי עס איז דערלעבט א גקמה. דער שוחרט האט שטארק אנגעהויבען צו האנדלען מיט "טרונקענע פעלכלעך", איז געווארען א גגיר. דערנווייל האט דעם חנו'ס בחור זיך געקאמפנירט אויף שוחרט און האט אויס געהאלטען דעם געקומען אויף סאמע "פונדען"... און אזוי ווי דער פאטער זייער, דער חנו, האט געהאט א גרויסען "צד", ווייל ער איז שוין דריי יאחר היינעריג געווען און מען האט אויף איהם שטארק בחמנות געקריגען, — האט זיך שטערמל געלעגט, אז מען זאל, אנשטאט חיים מרדכי'ן, וואס האט אנגעקליבען א סטמון גאלד פון די "טרונקענע פעלכלעך", מאכען פאר א שוחרט דעם חנו'ס בחור. אי וואס? א בחור טאר נישט קיילען? טא זאל מען איהם חתונה מאכען... עס איז אפילו א שווערע זאך געווען, קריגען אחי גיד א שדון חגין פאר'ן חנו'ס בחור, גאר אז "שטאדט" וויל איז נישט קיין שווער, מען האט דעם בחור חתונה געמאכט, געגעבען איהם א נוייב, א חלף און געזאגט איהם קוילע...

אט אזוי האב איך דערלעבט גקמה אן אלטען שוחרט. אמת, דער נייער איז אויך גיט געווען בעסער, ער האט אויך געקוילעט, גאר מיר האט ער מיין בעס גיט אזוי אויסגעבראכט. ער פלעגט עפס גיט אזוי קאלטבליטיג שארפען דעם חלף, ווי דער אלטער. ער פלעגט דאמאלס זיין בלייב ווי לייגוואנד, די העגד פלעגטען איהם ציטערן און מיר האט זיך געדאכט, אז ער אליין האט אויף בחמנות אויפ'ן קעלפערלע, גאר וואס זאל ער טון, אז מען האט איהם פארט פאר א שוחרט געמאכט... א גקמה האב איך אויך דערלעבט אויף גרונס דעם בוישעל. עפס איינגמאל נאך פסח האט זיך אין שטערמל צעטרענגען א נייעס, אז גרונס דער מלמד האט פערלארען זיין חדר. צו וועלכען בעל-חבית ער קומט זאגט מען איהם אב. מען איז איהם מוחל די גמרא, די הארפע אויך רעדעגיש אין "מרוצה" מיטליי קלעפ און שטיין. לא מעיקצף ולא מדובקצף, גיט מאך פאר א קאלקע און גיט מאך פאר א רב...

און אז איך פלעג זיך אמאל, זומער, אריינחאפטי איי בית-מדרש

פרידמאן **) איז געבראכען דורך די שולד פון פרידמאן, איינצומאנען פון ליינער פרידמאן פאר די פאלגע פון ה' זלמן הורוויץ 2500 רובל, און פאר די פאלגע פון ה' זלמן הורוויץ און לייב שאלקאוויטש 5000 רובל, צוזאמען 7500 רובל און פון דער גאנצער סומע רעכענען 6/10 פון דעם 16 טען גאנצער 1902. אויסער די 7500 רובל מיט 6 פרא-צענט אויף איינצומאנען פון ה' ליינער פרידמאן פאר די פאלגע פון ה' הורוויץ און שאלקאוויטש פראצעס אינגאנצטען 399.75 רובל.

אויף די דערמאנהעט סומען האט דער קאמערשעסקי סוד ארויסגעגעבען דעם אדוואקאט פון די קלענער, ה' קוראטאו, איין איספאלטיטעלני ליסט 41' №. אויספיהרליך וועגען דעם אינטערעסאנטען פראצעס וועלען מיר מיטטיילען אין די קומענדיגע נומערען.

מיינע דריי שונאים.

דריי יודען האב איך יונג-יווייז פייגד געהאט, געווען זיי א דם שונא. איינער פון זיי איז געווען חיים מרדכי דער שוחרט, א יוד מיט א לאנגע געדיכטע בארד, ווילד פערפלאנטערט און פערקלאכטען און מיט צוויי גרויסע מוראדיגע אויגען, וועלכע האפען געהאט דעם זעלביגען גלאנץ פון זיין אנגעשארפטען חלף... איז אז ער פלעגט קומען צו אינא אמאל קוילען דאס קעלפערלע, וואס אויגער בהמה פלעגט "געבוירען" און קאלטבליטיג שארפען דעם חלף, דערצעהלענדיג אגב אויך א מעשה, אז "טרונקענע פעלכלעך זענען געפאלען" (ער האט געהאנדעלט מיט טרונקענע פעלכלעך), פלעגט זיך מיר וועלען פישעט-מעשה ארויס בייסען פון זיין גראפער האקד דעם חלף און אר-ריינגלאזען איהם אין הארצען. אויף אויגער קעלפערלע האב איך מעהר בחמנות געהאט, ווי אט אויף דעם גזלן, וואס מעהר אז טרונקענע פעל-כלעך און קעלפער קוילען ווייסט ער גיט...

דער צווייטער, וועמען איך בין א שונא געווען, איז געווען גרונס דער בוישעל — א גמרא מלמד, א יוד מיט זעהר א לאנגען האלז, פאר וואס חדר יונגלעך האפען איהם בוישעל גערופען. איך האב אפילו ביי איהם קיינמאל גיט געלערענט, גאר די חברים מיינע פלעגען זיך פון איהם אנדערצעהלען אזעלכע רציחות, וואס ער פגענהט זיך מיט זיינע תלמידים, אז מיין יונג-בלויט פלעגט אויסגעקאכט ווערען און אז איך פלעג איהם א מאל זעהען אין בית מדרש בין מנחה למעריב, ווי ער שטעהט געפערן פאר און וואישט די העגד, גלאצט זיינע קליינע פייכטע אייגעלעך און מורטעלע "גקבים, גקבים", פלעגט זיך מיר וועלען איהם מיט'ן פוס געבען א זעץ אין בויך, און א געשריי טון: בוישעל דו! פאר וואס שלאגסטו זיך אזוי?...

גאר די שגאח צו די בייידען איז געווען זעהר קליין קענען דער שגאח, וואס איך האב געטראגען טיעף אין מיין יונג הערצל צו אהרן חיים דעם וואיכענדיק. דאס איז געווען דאכט זיך אויפ'ן קוק איין אריי-מער יוד, איין איינגעהויקענטער איין איין אלט צעריסענעם גגד, גאר עס איז מיר געווען גענוג צו הערען איהם א מאל טענהנדיג מיט מיין טאטען:

— איך נאג אייך ר' שלום (אזוי האט מיין טאטע געהייסען),

** וועגען דער גאנצע "הצופה".

וואו איז ער, וואו איז ער, דער וואוינערניק? זאל ער הערען, זאל ער הערען! ס'רעדט זיך מיין הארץ און איך הייב אן איהם ווערן מיט די אויגען.

און אט זעה איך ווי ער שטעהט אין צווייטען זייט פון מזרח הערט יעדעס ווארט און שאקעלט צו מיטן קאפ...

— א הא! טראכט איך מיר — מען האט דיר געפאקט! ווארט, ווארט, דער מגיד וועט דיר געבען, וועסט ווייטער וויסען!...

„אויב ער וועט דיר דעם פגד פאר א משפון געבען — ביי זיך העכער דער מגיד און זיין שטימע קוקעלט זיך איבערן „באנצען בית-מדרש — זאלסטו איהם, דעם ארימאן, ווי די זון פאר-“ געהט גאר, דעם פגד צוריק אומקעהרען... און אז ער וועט זיך נישט „האבען ביי נאכט מיט וואס צו צודעקען, וועט ער וויינען צו מיר און „איך וועל הערען, ווייל איך בין א דערפארעמדיגער נאט!“...“

— און דו ווארפט ארויס יודען פון שטיבער און גיסט זיי נישט אוועק צוריק! ווילט זיך מיר אויסשריינען צום וואוינערניק. גאר דער מגיד שטייט מיר צו צום ארט און איך קאן זיך נישט פוועגען. ער רעדט הויך און בענייטערט וועגען דער מאוסער מדה פון פראצענט געטען, וועגען שטראף אויף יענער וועלט; ער מאלט אויס דעם גיהנם פאר די פראצענטניקעס, שטעלט פאר אלערליי ענוים-קשים, — און איך קוק, קוק אויפן וואוינערניק, געהט נישט אראפ די אויגען פון מיין אהרן חיימין. איך היט זיין יעדע פוועגענונג. און א וואונדער איז מיר עפס, וואס ער הערט גלייך מיט אלע יודען: די זעלבע אנגעשטרענגטקייט, דאס זעלבע זיסצעלע, אבער נישט מעהר...

און דער מגיד רעדט און רעדט און דרשניט דעם פסוק „אם בסוף תלוח“ פון אנהייב אן. „שרייט און לארמעט, וואס מען רייסט די הויט פון ארימע יודען, פון יתומים און אלמנות, וואס די פראצענטניג קעם געמען צו זייער לעצט קושען, און איך הער און קוועל...“ מיין יונג הערצל ווערד שיער נישט צעשטרונגען פאר שטח — דערלעבט א גאקס אויף מיין שווא: — דער מגיד וועט פון איהם א סוף מאכען!

און אט האט דער מגיד געענדיגט. דער עולם רידערט. יעדער וויל אריינגעבען זיינע התפעלות פון איהם. גאר מיר געהט עס נישט אן. איך לאז זיך צו מיין וואוינערניק, א קוק טון, וואס מאכט ער, צי לעבט ער נאך...

און אט שטעהט ער געבען א רעדל יודען, וואס זאגען קבינות אויף דער דרשה. איך קוק איהם אריין אין די אויגען און וויל דאך-טען געפינען עפס א פערשנערונג, א תרסה, א טרויער — גאר איך פעמערק עס נישט... מיין הארץ פערגיסט זיך מיט בלוט...

— סטייטש, סטייטש! ווילט זיך מיר אויסשריינען, וואס איז דאס? וואס בעדייט עס? גאד אזא דרשה, גאד אזא מוסר זאל ער אזוי רוחני בלייבען?...

איך קאן עס נישט פערשטעהן, מיין קליין מחיל בענעהט עס נישט. איך ריק זיך צו נאכענט צו איהם און איך דערקער ווי ער ווענדט זיך צו פערע פשעס, איין אלטער בעל-הבית און זאגט מיט א שטיי-קעלע:

— וואס זאגט איהר ר' פער אויפן מגיד? א וואהלער זאגער!

און פלעג איהם זעהען זיצענדיג ביי א ספר מיט איין אראפגעלאזענעם קאפ און אונטערברוטענדיג א ווילד-אומשטיגען גיגנדיג, פלעג איך טראכטען: גוט אזוי! ווייטער הרגע גישט קיין יונגלעך. מיעה אין הארצען אבער האב איך שוין אויף איהם רחמנות געקריגען. מיר האט זיך אפילו געוואלט אונטערנעהן צו איהם און טרייסטען איהם:

— גישקשה ר' גרוגס, גאט לעבט! — גאר איך האב זיך גע-שעמט און אנגעקערט מיין פנים פון איהם.

קיין קויל האט גאר נישט גענומען א וואוינערניק. פערקערט, דער טאטע פלעגט אלץ קומען מיט גייעס, אז ער האט שוין נאך א יודען „אפגעשריבען, גאד א שטיבל צוגענומען, אז מיט דער צייט וועט דאס נאנצע שטעטל זיין ווערען...“ מיין פעם פלעגט ברענגען, מיין יונג-הארץ האט רוחען נישט געקאנט און איך פלעג אין דער שטיל גאט פעמען, אז ער זאל אויך דעם וואוינערניק נישט פערנעמען, עפס אנשיקען איהם א מפלה...

* * *

דאס שטעטל האט זיך געווענט. עס איז עפס געקומען צו פאררען א מגיד. וואס קלינגט מיט זיינע דרשות אין דער באנצער וועלט. עס זענען געווען צעקלעפט „מודעות“ אין אלע בתי-מדרשים און יודען האבען אפגעשטימט איינער דעם אנדערען און געקראכען צום מיר איבערלעזען ווארט און ווארט, וואס עס שטעהט געשריבען ווע-גען מגיד... מנחה צייט איז דער בית-מדרש געווען געפאקט. ממש דאס נאנצע שטעטל איז געקומען, דער בית-מדרש איז אפילו גע-נוג גרויס געווען און ווען יעדער וואלט זיך נישט געשמופט צום ארויך קדש, וואלט געווען גענוג ארט פאר יעדען. האט זיך אבער געגליסט האפען א קוק אויפן מגיד און דער מגיד שטעהט ביים ארויך-קדש. איז דעריבער דאס שטיפעניש געווען שרעקליך. איך אבער האב מיט אלע מיינע כחות פערקומען איין ארט געבען ארויך-קדש און מיט גרויס אונגעדולד געווארט, ווען דער מגיד וועט ארויף געהן און אנהייבען „זאגען“.

און אט זעה איך, ווי דער מגיד ריקט זיך פון ווינקעל מזרח, וואו ער איז גענועסען די באנצע צייט פון מנחה געבען רב. ער געהט ארויף, נישט א קיש דעם פרכה, נישט א גלעט די לאנגע שווארצע פארד, ווארפט זיינע צוויי שווארצע טיעפע אויגען אויפן עולם און הייבט אן...

פון אנפאנג געמט ער פסוק פון תנ"ך, פון ישעיהו, דער פסוק איז מיר פערקאנט און מיר איז א וואונדער, וואס ער טייטשט אב-ע-דעם ווארט, ווער ווייסט עס נישט דעם מייטש?... שפעטער א וויילע געמט ער א שטימל זכרא פון „בבא קמא“, נאך שפעטער א פסוק פון חומש...

און פלוצים הער איך עפס ווי ער פערירט א פערקאנטע פראגע, איין עגין, וואס אינטערעסירט מיר אזוי, וואס לאזט מיר נישט רוחען, וואס צעקאכט מיין יונג-בלוט, ער ברשניט וועגען פראצענט...

— „אם בסוף תלוח את עמי העני!“ — דונערט אויס דער מגיד, דער בית-מדרש, דאכט זיך מיר, ציטערט און פאלט פאלד איין...

„אויב דו וועסט לייזען געלד דעם ארימאן,

„זאלסטו איהם נישט דריקען,

„נישט דריקען זאלסטו איהם!“...

ביי אלע געבילדעטע און אפילו נישט זעהר געבילדעטע פעלקער איז פון אייביג אן אזוי איינגעפיהרט, אז דאס עסען איז בעסט ווי א שטיקל מצוה-זאך: א משתה, א סעודה, אדער אפילו נאר א געווענהיי-ליכער ווארעמעס רעכענט זיך פאר א גאנצען משאד-זאך און מע בענערט זיך דערמיט גאנץ ערנסט: מע גרייט זיך צו דעם, מע טראכט וועגען דעם, מע גיט זיך דער מיט אפ און מע זעהט ווי ווייט מעגליך, אז דאס עסען זאל זיין אי שיינ, אי פיין, אי געשמאק, און מע זאל הנאה האבען ביים עסען און פנים עסען. א פנים האט עס, אז דעם מענשען האט תמיד דערביי געפיהרט א מין אינוועניגסטעס געפיהל, א בעזונדערער "אינסטינקט", ווי די געלערענטע רופען עס אויף זייער לשון — און אט דער אינסטינקט האט א פנים זיי אונטערגעזאגט, וואס פאר גרויסען ווערט עס האט דאס הנאה האבען פונעם עסען און דעריבער טאקי האט מען אנגענוענט אלע פחות און תמיד געזעהען אלערליי תרופות, אז דאס עסען זאל זיין בפירוש אלץ גע-שמאקער און זאל וואס מעהר געפעלען. — דערפון קאנט איהר אויך ארויסזעהען, אז די מעשה מיט דער שבת-דיגער "נשמה יתרה" איז שוין בעסט נאר גיט פון די גרויסע נוקמות, ווי עס קאן זיך אויס-ווייזען לכתחילה: סענעסטי גיט, אז דער פרויער יוד זאגט זיך דאך אפ אויס'ן גאנצען שבת פון אלע דאגות און פון אדע ווייניגע מחשבות; אז ער עסט — עסט ער ל ב ד ש ב ת, און בשעת מעשה גיט ער אפ צו די שבת-דיגע מאכלים אלע זיינע געדאנקען; ביי אזא אופן ווערט ביי איהם אין מאגען אויסגעארבייט א מעגע אפעטיט-זאפט, גיט דער ערף מעהר ווי ביי א געוועהנטליכען וואכעדיגען מאהלצייט, ווען דער שטענדיג דעקשלאנגענער, פערזאנלעכער און פערזאנלעכער יוד ווייסט בעסט נאר גיט וואס ער עסט; היינט וואס איז פאר א חדוש, וואס א פרויער יוד און דוקא גיט קיין זולל וסובא, קאן אים שבת אויסעסען צוויי מאל אזוי פיעל, ווי אין דער וואכען — און דאס עסען וועט איהם זעהר וואהל בעקומען? — אט האט איהר אייך א פראסטען שכל' א מענש, וואס איז שטענדיג אריינגעטאן אין דער אכילה, קאן בעקומען (און בעקומט טאקי) א נשמה יתרה אפילו אין א "פראסטען פאנידעלניק"...

אונזערע געטרייע מאמעס, בשעת זיי האדעווען די קינדער, זעהען זיי מיט אלע מעגליכקייטען, אז דאס קינד זאל אויפגעסען גאך א שטיקעלי, גאך מעהר מיט אפיצעלי, און זיי זענען העכסטגילקליך און שטארק צופרידען, ווען עס גילט זיי אפ אריינצושטופען דעם קינד גאך א צוויי-דריי פיסען פלייש, גאך א לעפעלי יוד אדער מילך, הגם דאס קינד פערווארפט בעת-מעשה מיט'ן קעפעלי, דרינגט מיט די פיס און מיט הענט, און מע זעהט בחוש, אז דאס עסען קריכט איהם צוריק... זיי מיינען, אז די גאנצע דאגה איז, דאס קינד זאל אראפזשלינגען דאס עסען, און אזוי עס האט שוין ברוך-השם אראפגעשלינגען, וועט שוין זיין רעכט, — און דאס איבעריגע וועט שוין קומען ממילא... ווארום זיי ווייסען געפיהל גיט, אז די הויפט-זאך דערביי איז, אז דאס קינד זאל עסען מיט חשק, מיט אפעטיט, מיט פערזענלעך, אלא גיט, קאן איהם דער גענייטער פיסען גאר שאדטען...

אזינד קאנען מיר פערשטעהן דעם סעקסוואלישען סוד, פאר וואס עס מאכט זיך זעהר אפסט, אז די גבירישע קינדער, וואס מע

שוין לאנג האב איך אזא דרשה גיט געהערט. פשוט א מחיה צו הע-רען... פערל שישען זיך פון זיין מויל... — פערפאלען! פערפאלען! האב איך אין דער שטיל געזיפצט — איהם נעמט קיין קויל גיט. אפילו אזא מגיד העלפט איהם אויף גיט, אזוי ווי גיט איהם מינט מען נאר... אברהם רייזען.

פון ארסדינג צו ביסלעך.

(שמועסען פון אלערליי וויסענשאפטליכע ענגים.)

פון ד"ר י. לייבאוויטש.

(פארטוועצונג.)

דער הונגעריגער הונט האט געשלאנגען דאס פלייש מיט זעהר גרויס פונד; דער אראפגעשלאנגענער פיסען אבער איז גיט אראפגע-קומען אין מאגען אראפ, ווארום יעדעס מאל פלעגט ער ארויספאלען פונעם לאך אינס וישט. — דער נארישער הונט האט געמיינט, אז ער עסט טאקי פאסט און האט בעת-מעשה געהערט א ריך הנאה געהאט פון זיין עסען, הגם אין זיין מאגען איז דערביי נאר גייט אראפגעקומען; און דאך האט בעת-מעשה דער לעדיגער מאגען גע-ארבייט אויף אלע פלים; און דורך דאס רעהריל האט זיך פונעם מאגען געזאסען זאפט אויף וואס די וועלט שטעהט.

וכן דרינגט דער פראפ. פאולאו, אז דאס וועלען עסען, דאס הנאה האבען ביים עסען, דער אפעטיט — אט דאס איז קורס כל די הויפט-סבה, וואס וועקט דעם מאגען און זיין גאנצע קלאפער-געצייג צו זייער ארבייט. און אט דעם מאגען-זאפט, וואס ווערט דערביי אויסגעארבייט, האט ער דעריבער א גאמען געגעבען "אפעטיט-זאפט", און דער פראפ. פאולאו מיינט, אז אט דער אפעטיט-זאפט שפיעלט די העכסטע ראלע ביים איבערקאכען און ביים גוט פערדייען דאס עסען, — ביי וועמען עס ווערט אויסגעאר-בייט גענוג אפעטיט-זאפט, יענעם וועט דאס עסען וואויל בעקומען; אויב גיט — איז דאס עסען בעסט ווי גאר איין אומזוסטע טרחה, און ביי אזא אופן קאן מען זיך אפילו מיט'ן בעסטען מאכל קאלע מאכען דעם מאגען.

נאר דערביי מוזט איהר זיך אריינעהטען אין קאפ, אז הונגעריג זיין איז דערצו גאך נאר ווינציג: מע קאן זיין זעהר הונגעריג און פארט קיין הנאה גיט האבען פונעם עסען, אדער ווייל דאס עסען איז גיט געשמאק און געפעלט גיט, אדער דערקאפט איז בעת-מעשה אזוי דער-שלאנגען מיט זיימיגע ענגים, אז מע ווייסט אפילו גיט וואס מע עסט. און ווי באלד מע דאט קיין הנאה גיט פונעם עסען אדער מע ווייסט גיט וואס מע עסט, דעמאלט איז שוין א סך גלייכער, מע זאל נאר גיט עסען, ווארום ביי אזא אופן וועט קיין אפעטיט-זאפט גיט אויס-געארבייט ווערען אפילו אויף א לעק גיט. און דאס עסען וועט נאר אומזוסט און אומגייסט ליגען אינס מאגען, און ווען אפילו עס וועט שוין יא סוף כל סוף ווי עס איז איבערגעקאכט ווערען איז דער ריח ווייסט, וואס פאר א מין געקעכטעס עס וועט דערפון אומשטיינס געזאגט ארויס!...

איז נישט ביי אלעמען דא אלץ איין זאפט, נאר יעדער מאנען ארבייט אויס אזא זאפט, וועלכער זאל פאסען בעסער פאר זיין ארש עסענ-ווארג; למשל ביי די וואס געהערען זיך נאר מיט הוילען פלייש אליין, ביי זיי האט דער זאפט פקעט נאר איין אנדער נאטור. ווי ביי יענע וואס עסען פקעט קיין מאל קיין פלייש נישט, און לעבען נאר מיט ברויט און מיט קארטאפליעס. — אט דערין אייגענטליך ליגט די רפואה צו יענער מפה, פון וועלכער מיר האבען פריער גערעדט. מיר האבען געזעהען, אז לכתחלה וואלט א מענטש בעדארפט זיך געהערען אי מיט פלייש, אי מיט ברויט, אי מיט פעט'ס. נאר אין אנדער וויסען און פינסטערען לעבען קומט אפער נישט תמיד אויס פונקט אזוי ווי עס וואלט אייגענטליך בעדארפט זיין אויף דער וועלט: נישט יעדער מענטש עסט וואס ער וויל און דארף, נאר דאס וואס ער האט; מוז שוין די נאטור קחילה זיך אריינמישען און פערריכטען קאמפאזיט ווי עס איז אלסדינג, אויף וואס די פאלשע וועלט איז עובר, און דערום נישט זי דעם מעגשען זאפט נאך זיין עסען נאך.

דערפאר מאכט זיך מאסי, אז מע גענועהנט זיך צו צו איין ארש עסען און מע געהט פלוצים איבער צו איין אנדער ארש, מאכט מען זיך גענועהנליך קאלירע דעם מאנען. אט אזוינע און נאך הונדערטעליי גענועהנטליכע זאכען, פון וועלכע מיר וויסען שוין פון במה ובמה יאהרען, האבען מיר ערשט אצינד אנגעהויבען צו פערשטעהן, ווי עס בעדארף צו זיין, און זעהען ערשט איצט ארויס דעם שכל וואס שטעקט דערין — און אט דאס האבען מיר צו פערדאנקען דעם פראפ. פאנולאו און אלע זיינע מיטארבייטער.

פורים אים שמונה עשר בשבט.

נאך ביי היינטיגען טאג עקסיסטירט א קליינע יודישע געמיינדע פון אונגעפער הונדערט פינפציג פאמיליען אין סאלאניקי, זיי קומען ארויס פון די סאראנאזער יודען. זיי האבען דאך זייערע אייגענע סינאגאגען מיט אפגעזונדערטע מנהגים. נאך היינט פערזאמלען זיי זיך יעדעס יאהר אס 17 שבט. פאסטען אפ א תענית און ביי נאכט געהען זיי אלע אין שוהל ראיווען מעריב, לייגען א סגילה. דער-נאך געהען זיי אהיים, מאכען א יום-טוב'דיגע סעודה און פערברענגען פרעהליך אויף דעם מארגענדיגען טאג. אין דעם טאג טיילען זיי פיעל נדבות און מתנות ארימע לייט. וואס איז אזוינס דער פורים און נאך וואס פאר א נס ער איז — דאס דערצעהלט אונז די מגילה, וואס די סאלאניקער יודען לייגען אס 17-טען שבט.

וויב'י בימי אלפאגא, החמישי. און עס איז געוועזען אין דער צייט וואס אלפאגא דער V פון אראנאניע האט געגערט. א גליקליכע גוטע צייט האבען די יודען איבערגעלעבט אונטער זיינע הערשונג, אלע פרייהייטען האבען זיי געהאט, נישט ערגער ווי די קריסטען, פון עלענד און פערפאלגונג האבען זיי נישט געוואוסט, וואהנען האבען זיי געמענט וואו זיי האבען גאר געוואלט. אין דער דעזידענץ-שטאדט, וואו אלפאגא האט געוואהנט, האבען דאמאלס געלעבט פינף מוזיגער פאמיליען יודען. אלע האבען זיי דעם קיינער ליב געהאט און באקאנט געשעצט, ווייל ער איז טאקי געווען א מעגשען-פריינד. די יודען

האדענעט זיי מיט די בעסטע און געהאקסטע מאכלים, זעהען אויס ווי די רוחות רלע-ל; און פערקעהרט, דאס קבצנישע קינד, וואס עסט דער שווארצער יאהר וויקט וואס, נאר אבי עס האט דערפון הנאה, בעקומט עס שוין דערפון אליין קיין עני-הרע אזוינע בעקעלעך, אז הלאזי אויף אלע אונזערע ליבע געזאגט געווארען...

חוצ דעם סוד מיט'ן אפעטיט-זאפט, איז דער פראפ. פאנולאו דערגאנגען נאך אייניגע וויכטיגע זאכען. — איך האב אייך שוין פריער גערעכט, אז א טרוקענער ביסען קאן אפלינגען אינ'ם מאנען שעה-צוויי און קיין שום ביסל מאנען-זאפט זאל דערפון זיך נישט ווייזען; אייגענטליך גערעדט קאן עס נישט זיין אזוי, ווארום יעדער ביסען איז דאך נישט נאר אין גאנצען טרוקען; דער שפייעקען מאכט דאך איהם סיי ווי סיי שוין עטוואס נאס; נאר דאך ווען מע גיסט נאך דערצו בעת-מעשה אין מאנען אריין א ביסל וואסער, דעמאלט הויבען אן די דרינלעך ארבייטען גאר אויף איין אנדער מין אופן, און עס ווערט בעשאפען א מענגע מאנען-זאפט. נאר מער און שטארקער פון וואסער ווירקט אין דעם פראפ. א ביסל גוטע יודען אדער שטארקער בוליאן. — אלעליי זייערע זאכען, למשל עסיג, קוואס, לימענע-זאפט האבען אויף א שטארקע ווירקונג און זענען אים נאמאד ארויסצוריר-פען דעם מאנען-זאפט. — אצינד פערשטעהט איהר, פאר וואס עס איז זעהר גלייך, ווען מע הויפט אן א מאלצייט מיט א מעלער זופ אדער יוד; און ווען מע מוז זיך אפילו בעגעהן מיט א טרוקענעם אנגייען, איז אויף גלייכער, מע זאל בעת מעשה עפ'ס טרינקען, אים ערגסטען פאר קאמפאזיט א גלאז וואסער, אדער נאך בעסער א גלאז קוואס. ביי דעם רוישען פאלק איז דער קוואס ביים עסען זעהר שטארק אנגע-נומען. און דאס, זעהט איהר, איז דוקא נאר קיין נארישקייט נישט. דער אייגענער שכל ליגט אין דעם, וואס ביים פאניע איז פארשט — דער ערשטער און דער בעסטער מאכל אין דער וועלט. — היינט דאס וואס אלע האבען ליב צו בענוצען ביים עסען עסיג אדער לימענע-זאפט — איז אויף איבער דעם זעלביגען טעם.

ס'איז דא א סך מעגשען, וואס האבען מורא טרינקען וואסער ביים עסען און וועלען בשום אופן נישט דערלאזען. אז א קינד זאל חס-וחילה א טרוקען מין ביים עסען א קאפ וואסער: אפט מאל קומען פאר דורך דעם געפירט ביטערע קלאגען און געוויינען ביים טיש. דאס רוב פון זיי וויסען לחלוטין אליין נישט, פאר וואס זיי האבען מורא: גלאט אזוי, זיי האבען געהערט זאגען, אז ס'איז פלומרישט א סכנה. די אפער וואס וויסען שוין פלומרישט יא עפ'ס, וועלען אייך דרינגען, אז דאס וואסער קאן מאכען שטער דעם מאנען-זאפט און דורך דעם קאן ער אנווערען זיין גאנצען פח. — נאר א צינד, רעכען איך, וועט איהר פערשטעהן, אז דאס איז נישט מער ווי געקעמט: פערקעהרט דאס טרינקען וואסער ביים עסען העלפט, אז עס זאל בעשאפען ווערען נאך מער זאפט, און דורך דעם געהט דאס איבערקאכען אינ'ם מאנען נאך פיעל שטארקער און בעסער.

ועל בלם איז דער פראפ. פאנולאו דערגאנגען נאך א שיינע זאך: ער האט געפונען, אז דער זאפט אליין מיט אלע זיינע מדות און מעלות הענגט סוף כל סוף פון דעם, מיט וואס פאר א סארט עסענווארג דער מאנען האט גענועהנטליך צו טון. אנהערש געקעמט

האבען אויסגעטראכט א שטענעם מנהג לכוון דעם קיינער. דאס איז געוועזען, אז יעדעס יאהר ביי זיין געבורטס-טאג פלעגן זיי ארויס-
געהטען די ספר-תורות און טראגען איבער אלע גאסען ביז זיי פלע-
גען קומען צום קיינערס פאלאץ, דארט פלעגן זיך אלע אפשיטעלען
און דער קיינער מיט אלע שוים פלעגן זיי בקבוצ גדול עמפאנגען.
דער רב פלעגט דאמאלס אויפהייבען די הענט צום הימל און בעטען
נאט פאר דעם פלך און זיין מלוכה אויף אייביג נליך.
די ספר-תורות האבען דאמאלס גאך גיט געהאט קיין עין-
חיים ווי מיר האבען היינט, זיי זענען געווען צוואקען געוויקעלט ווי
א מגילה און מען האט זיי אריינגעבראכט אין שיינען און אויף די
שיידען אנגעטאן טייערע עטרוט. די יודען האבען זיך אבער מיט
גענוען, אזוי ווי סיי ווי סיי געפונען זיי גיט די תורה, גאך וואס זאלען
זיי סירענען די ספר-תורות מיט זיך, עס איז דאך גלייכער, אז זיי
וועלען לאזען שטענען די ספר-תורות אין ארון און צום קיינערס
געבורטס-טאג וועלען זיי ארויסטראגען די שיינלעך אליין — און בך
תהי: זיי האבען פון דאמאלס אן גיט מער מיט גענומען די ספר-
תורות, זיי האבען זיך געניגענט מיט די שיינלעך אליין. דאס האבען
גאר געוואוסט די יודען צווישען זיך, קיין אנדערער האט דעספון גיט
געקאמט וויסען און האט אויך גיט געוואוסט.
האט זיך אבער געמאכט א מעשה און א געוויסער חיים
סציא מי איז אריבער געגאנגען צום קריסטענטום. און דער משומד
האט גראד געוואוסט ווי זיך ביים קיינערס איינצושטייכלען, ער האט אנש
דערלאנגט ביז יענע מלכות-טיטעל און איז געווען ביים קיינער פון
די שטענדיגע געסט. דאמאלס האבען זיך דאס געקליבען די יודען
פראווען דעם קיינערס געבורטס-טאג ווי געוועהנליך. מיט איין אבענד
פריער האט אלפאנזא געמאכט א גרויסען באל און האט איינגעלא-
דען אלע פירשטען און דארט איז געווען דער משומד אויך. ביים
אקען איז געקומען צו הייך וועגען דעם יודישען פאלק. דער קיינער
האט זיך אנגערופען פון דער גומער זייט, געזונדערס האט ער זיי
געלויבט פאר זייער טריישאפט און גבוצ, וואס זיי פלעגן איהם
ווייזען, ער האט אויך דערמאנט זיין געבורטס-טאג, וואס ווער אזוי
שען געפראוועט ביי די יודען.
ווי דער משומד האט דאס דערהערט, איז ער נתמלא געווארען
מיט בעס, אלע סארטען האבען זיך געביטען אויף זיין געזיכט. ער
האט זיך דאך איינגעהאלטען און געזאגט: "אדוני קעניג, די האפט
א מעות אין די יודען, דו קענסט זיי גיט וואס פאר א חנפים, צבוע-
קעס זיי זענען, אלעס געהט ביי זיי מיט פאלשקייטען צו, און דעם
קיינער זענען זיי גאר גיט טריי. א געווייז איז, אז די ספר-תורות
וואס זיי טראגען לכוון דיר, זענען גאר קיין ספר-תורות, דאס זענען
גאר שיינלעך מיט עטרוט. זיי וועלען פאר א קריסטליכען קיינער
זייער הייליגטום גיט ארויסטראגען — דאס גארען זיי דיר!"
דער קעניג, ווי ער האט דאס דערהערט, איז אויפגעברענט
געווארען ווי א פייער. "מארנען — האט ער געברענט פאר זיין נאך-
צען סענאט — מארגען, אין מיין געבורטס-טאג, מוז איך אלע סארט-
גאנער יודען אויסהערנען ביז איינעם, דערנאך אלע איבריגע יודען
פון מיין מלוכה — זיי וועלען שוין וויסען ווי מיר אזוי נידערטקעמיג

צו בעטריגען". דער בעשלוס איז געבליבען, אז מארגען וועט פאר-
גאסען ווערען יודיש בלום!
בלילה ההוא נדרה שנת — אין יענער נאכט, וואס ביים קיינערס
מאהלצייט איז געבליבען, אז מארגען וועט מען אלע יודען אויס-
הרגענען, האט דער שמש אפרים ברוך גיט געקאמט איינשלאפען,
א האלבע נאכט האט ער זיך געווארפען אויף אלע וויסען ביז ער איז
גענדליך איינגעשלאפען. דאמאלס איז געקומען אליהו הנביא צו איהם
צו חלום און האט איהם געזאגט "שטעה אויף דו אפרים ברוך און
לעב אריין די ספר-תורות אין די שיינען, ווארום נאטס צאנען איז
אויסגעגאסען אויף אייך. דאדורך אבער וועט איהר געראטעוועט
ווערען". אפרים ברוך האט זיך אויסגעחאפט פון שלאף, תחלת איז
ער דערשראקען געווארען. גאר אז ער האט דערזעהען אז דאס איז
א חלום האט ער אויסגעשפיגען דריי מאל, זיך איבערגעדריעהט אויף
דער צווייטער זייט און איז ווידער איינגעשלאפען. אבער "לא ינום
ולא ישן שומר ישראל" און אליהו הנביא האט זיך ווידער פאווינען
ר' אפרים ברוך אין חלום. און אז אפרים ברוך האט זיך דערוואוסט
פון אליהו אלץ וואס עס איז אפגעקערט געווארען ביים קיינער צום
טייש, איז ער אויסגעשטאנען תיבה ומיר, געהאפט און אריינגעלעגט
די ספר-תורות צוריק אין די שיינען און האט קיין מעגשען פון דעם
גיט געזאגט, דען אזוי האט איהם אליהו אנגעזאגט אין חלום, אז ער
זאל קיינעם גיט דערצעהלען.
ידיה היום — עס איז טאג געווארען, איבער אלע גאסען ציהען
זיך מוזיק און דעם קיינערס פאלאץ איז געפוצט מיט די טייערסטע
פאהנען און געבען קיינערס הויף האבען זיך אפגעשטעלט די יודישע
דעלעגאטען מיט די ספר-תורות און הינטען שטעהט דאס נאנגע
פאלק. ווי אלפאנזא האט זיי דערזעהען האט ער אנגעהויבען צו טיפען
מיט די פיס: "ווי שטעלט איהר זיך אונטער, חנפים, צבועקעס מיר
צו בעטריגען! ליידיגע שיינלעך האט איהר מיר ארויסגעטראגען, איך
זאל מיינען דאס איז אייער הייליגטום, און באמת האט איהר אייערע
ספר תורה געלאזט אין ארון קדש, ווייל איהר ווילט זיי גיט טמא
זיין דורך מיר. און אלפאנזא האט זיך געווענדעט צו די קריסטען
און געזאגט: רייסט ארויס פון זייערע הענט די שיינלעך, היינט
מוזען אלע יודען געהרגעט ווערען.
א קאלטער שווייט האט געגאסען אלע יודען, זייערע פנימער
זענען געווארען בלאס ווי קאלף — זיי האבען זיך שוין צוגעגרייט
צום טויט. ווי איבערגאשט זענען אבער געווארען די יודען, וואס
האבען גיט געוואוסט פון שמש'ס חלום, בשעת זיי האבען דערזעהען
ווי די קריסטען האבען ארויסגעצויגען פון די שיינען ספר-תורות.
דער עקר גס איז געווען, וואס בשעת מע האט דעם קיינער אויסגע-
עפענט די תורות האבען זיך גראד אלע אויסגעמישט אויפ'ן פסוק:
"ואם גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאמנים ולא געלטים לכוונתם
להפר בריתי אתם, כי אני ה' אלהיהם" ד. ה. אפילו בשעת זיי זענען
אין לאנד פון זייערע פיינד, האב איך זיי גיט פערקאכטעט און
גיט פערמאוסט, כדי זיי צו פערניכטען און מיין פונד מיט זיי צו
צערשטערען, דען איך בין דער גאט אייער הער.
דער קעניג האט חרטה געהאט וואס ער האט די יודען פערשאפט

א יוד האט געארבייט, נאט ווייט ווי לאנג, אויף צווייסקלוי-
בען "ווערטלעך פון דער גמרא"³, און נישט האבענדיג קיין געלד
אויף דרוק, האט ער זיין ארבייט איבערגעגעבען דעם אייגענעם רע-
דאקטאר, נאר אים די ארבייט זאל קענען געדרוקט ווערען בעזונדער
אויף, האט ער אויסגעקערט מיט דעם רעדאקטאר, אז ער זאל אויפ-
שרייבען: "בעארבייטעט גאט..."⁴ און וואס ווילט איהר? די אונ-
זולדיגע חספה האט דערנאך געדינט פאר א מעס מספיק, אפילו
אין געריכט, אים דעם פערפאסער נישט צו בעצאהאלען פאר זיין ארבייט...
ער האט געמעגט פון הונגער שטארבען, און אין דעם ווערקל דרוקען
האט ער געמעגט זיין גאנצע האפנונג לעבען... דער רעדאקטאר האט
אויף גענומען געלד פאר מודעות, אויסגאבען איבערגעדרוקט און
ווידער גענומען געלד, צמיצען פון די מיטארבייטער צו בעצאהאלען -
אזי איהם אפילו נישט אויף די געדאנקען געמוסען...

אזי, וואס פערלעכער האבען זיך אמאל געפלעגט צו דער-
לויבען!... איהר געדענקט שוין נישט? - איך וועל אויך דערמאנען.
דערוועלטער רעדאקטאר, פון וועלכען איך שמועס, האט אמאל אנא-
סירט א נייע אויסגאבע: "פאפולער וויסענשאפטליכע ווערק"⁵ און
האט אויף זיי אויסגענומען פרענומערנאמען⁶. די שרייבער האט ער
אויפגעגעבען ארבייט און זיך מיט זיי משנה געווען, זאגענדיג פהאי
לישנא: "איך אליין וועל אין דעם וועניג פערדיענען, מוזט איהר
אויף ביליג ארבייטען; 10 רובל פאר'ן בויגען, מעהר קאן איך נישט
צאהאלען".

די שרייבער האבען געארבייט, שווער געארבייט, פערפעסערט
און איבערגעשריבען, ווי דער רעדאקטאר האט געהייסען. - צי האט
מען די שרייבער האמט איין גראשען געגעבען? צי האט מען האמט
די פרענומערנאמען זייער געלד אומגעקערט? און בכלל, וואו איז
די גאנצע ארבייט אהין געמוסען? - פרעגט ה' פריץ - נישט קיין
מיטארבייטער, נישט קיין פרענומערנאמען קלויבער, נאר ער, ה' פריץ
אליין, קאן אויף דעם א תשיבא געבען...

היינט אבער מ'זען די פערלעכער מודעס פל געבען די פרענומער-
נאמען אלעס, וואס זיי פערשפרעכען, שרייבער מ'זען זיי אויף
צאהאלען און נאך ווי צאהאלען! אז איינער רעכענט א שרייבער 82
זיטען דעם בויגען, זעצט מען איהם אין "סנדל" אריין⁷, האמט פאר
די זעלבע ארבייט אזי שוין נישט אייגמאל גענומען געווארען געלד
און האמט צווישען די "זאכען" געפינען זיך אזוינע, וואס זענען
לכתחלה געגאנגען געווארען...⁸

נרעצט געשיכטע אין פינקעלס איבערזעצונג, פרעגנדיג דעם רעדאקטאר,
צוליב וואס ער האט דאס געטאן, האט ער מיר גענטפערט: "נאל...
פלאצען!"

³ זעה "די יודישע ביבליאטעק", I פארט, זיטע 807-814.

⁴ איהר האט אמאל געהערט: "ווערטלעך פון דער גמרא" - בער-
ארבייטער? דער עיקר בעארבייטען איז דאך נאר דאס צווייסקלויבען!

⁵ מכלומר-שט אלס ביילאגע צו "די יודישע ביבליאטעק".

⁶ קלויבען פרענומערנאמען האט איהם געהאלפן א מחנה "חברים"

וועלכע ער קען שטענדיג גוט אויסנוצען...

⁷ "הצפה" נ' 28 אין פעלעטאן, הסנדל למינהו, מאקי פון דעם

זעלבען י. ל. פריץ.

⁸ די פריצע "הכנסת פקה", וואס איז אס גרשטען געדרוקט געווארען

שברת חלב און האט געלויבט א פאלישען אינטריגאנט. דער משומד
האט אבער געקומען וואס עס האט געזאלט זיין אויף אלע סאראגאנער
יודען - מע האט איהם אויף דער שטעלע אין דעם זעלבען טאג,
דעם 18-שט דעם קאפ אראפגענומען:

ווי ווייט די לעגענדע מיט דעם סאראגאנער פורים צוואמען-
הענגט איז שווער צו בעשטימען. אינגעפער די זעלבע לעגענדע
דערזעהלט הערמאן רעקענדארף אין זיינע סקיצען "די יודישע סודות",
ער בעציהט עס אויף אלכסנדר מוקדן, אנדערע דערזעהלען געהליכע
לעגענדען אויף פערשידענע צייטמאלטער אין דער יודישער געשיכטע.
דאך שיינט, אז דער סאראגאנער פורים איז נישט אין גאנצען אויס-
געמאכט. שוין דאס מגילה-לייענען אין דער סיגאגאנע איז א בעווייז
דערצו, ווען אפילו דער אינהאלט פון דער מגילה זאל נישט אין
גאנצען זיין אמת.

ד"ר יצחק וויערניקאוויקי.

אמאל און היינט.

א מין בריף אין רעדאקציע.

ווי איך זעה אין אייער "פאלקס-צייטונג", זענט איהר זעהר
צופרידען פון אונזערע נייע צייטונגען: אין אייערע "צווישען נאמעסען"
געפין איך נישט קיין שום ווארט, פון וועלכען איך זאל מיר קענען
דרינגען, אז איהר האט אין הארצען א שטיקל פרעמוט.

פאר פיעל אנדערע, מוז איך אייך זאגען, אז דאס אבער צו
וועניג. א סך וואלטען וועלען, אז איהר זאלט, ווי מען זאגט, "קלינגען
אויף אלע גלאקען", זינגען אויף אלע מענער לכבוד די נייע צייט,
וואס אויב איינער וויל עפס ארויסגעבען, ברייך ער שוין נישט ווי
אמאל טון כל מיני פסלנות, אום מען זאל איהם גלויבען, אז ער וויל
מיט זיין אויסגאבע נאר די וועלט בעגליקען, פרי צו ציהען געלד פון
דער וואנד, פון פערשידענע "קולקעס" און פרינאמ-מענשען. היינט,
אז א יוד בעקומט א קאנצעסיע - מען עס זיין פאר פרעמדע געלד -
אויף א צייטונג, האפט מען איהם צו ווי איין אויז, מען קארנט איהם
קיין געלד, מען קוקט נישט אויף דער עולה, וואס געשיהט די, וואס
האבען דאס געלד אויף דער קאנצעסיע געגעבען, מען שפיערט אפילו
נישט די חרפה פון וועלען צוגעמען פרעמדע געלד...

נאך מעהר, אין דערוועלטער צייטונג זינדעלט מען די ביי וועלכע
מען האט געלד צוגענומען אויף צו גרינגען די צייטונג.¹

היינט שרייבער! וואס פאר א צייט איז אויף זיי געמוסען!...

ווי לאנג איז אין גאנצען, ווי איינער האט גענומען געלד פון ווייט
איך וועמען פאר אייגענע ארבייט, מיטארבייטער און רעדאקציע, חוץ
וואס אויף פאפיר און דרוק, דערנאך האט ער אפגעדרוקט, פערקויפט,
ווידער גענומען געלד און אלץ אין זיין אייגענע מאש אראפגעלאזט,
קיינעם א גראשען נישט געגעבען, אפילו די, וואס ער האט זייערע
ארטיקלען פערדארבעט מיט אייגענע חשבונות.²

¹ זעה "הצפה" נ' 28.

² אין בילד, ספקות, וואס איז געדרוקט אין בלעטל "גרינס", ערשטע
פערע. יו"ט פלעטלעך פון י. ל. פריץ, איז אין אנפאנג אנשטאט א נאמען
פון איין אלט ספר, ווי עס פאסט צו די ערצהלונג, אריינגעשטעלט געווארען

א נייעם דור; און וואס מער איז פערמיט מיט די טויגלעכע אפגרינדע פונם לעבען ווערד אלץ ביי מיר שטארקער יענע בעהויפטונג. און ווען איך וויל די נאך אין גאנץ מורצען פארמעל זעצן, דאס הייסט גאנץ גענוי זאגען, קום איך דערצו, אז לעבען בעדייטעט בלויז פארטועצונג פונם געשלעכט — זיך פארשפלאנצען.

די ערנערונג אליין פאר זיך איז אויף שוין א נייע שפונג, דאס הייסט עס ווערד אין דעם לעבעדיגען בעשעפעניש נייע טיילען, ווערענד די אלטע ווערען אפגענוצט און געהען לאבוד; טאג טעגליך פערלירען מיר האר, הויט טיילען און דערנלייכען, און טאג טעגליך בעשאפען זיך אין אונזערען קערפער נייע האר, נייע הויט טיילען א. ו. ו. אזוינאדא האבען מיר א טעגליכע נייע-ערשעפונג אין דעם קערפער זעלבסט; איין גאנעל פאלט אונז א נייער גאנעל פערמערט זיין שטעלע: דאס איז א פארשפלאנצונג פון איינציגע גלידער, און אויף דעם זעלבען אופן איז די פארשפלאנצונג פון גאנצע ברואים.

צו דערהאלטען די פארשפלאנצונג פון די איינציגע גלידער, דאס הייסט זיך ערנערהען, דיענט די אייגענ-ליבע, און צו דערהאלטען די פארשפלאנצונג פונם גאנצען געשלעכט דיענט די געגענזייטיגע ליבע צווישען צוויי פערזאנען פון געגענזעלעכטער.

אז די ליבע צווישען צוויי פערזאנען פון געגענזעלעכטער איז גיט מער ווי א פארמאסדירטער אינסטינקט, א לעבענס-ווילען צו דער פארטועצונג פונם גאנצען געשלעכט, — זאגט שאפענהוייער — קאן מען זיך אס בעסטען איבערצייגען ווען מען בעטראכטעט גענוי די אייגענעלייטען פון די מאטיווען צו דעם פערליבען.

דרייערליי מאטיווען זענען דא ביי דער ליבע: (1) אונזלעכע וואס דיענען צו דערהאלטען דעם פיזישען, דעם קערפערליכען טיפ אין דעם נייעם דור; (2) אונזלעכע וואס דיענען צו דערהאלטען די גייסטיגע אייגענשאפטען און (3) אונזלעכע וואס זייער צוועק איז אויסצובעסערען די פעהלער פון ביידע עלטערן.

מיר וועלען בעאבאכטען יעדע איינציגע פון די דריי סארטען בעזונדער.

אלס הויפטזעכליכע בעדינגונג צו ליבע דיענט די עלטער פון דער געליבטער פערזאן. א פרוי קאן געליבט ווערען ביי א מאנס-פערזאן פון דער צייט אן וואס ביי איהר האט אונגעפאנגען די מאנאטליכע רעגולא ביי ווען זי הערט אויף צו האפען איהר צייט. בעזונדערס אפער קאן זי געפעלען אין דער עלטער פון 18 ביז 22 יאהר. פריער און נאך דער צייט פון דער רעגולא, דאס הייסט אין די קינדער-יאהרען און אויף דער עלטער, האט קיין פרוי, מעג זי זיין ווי שטען, גיט די אנציהונגס-קראפט, דעם רייט, דעם חן ביי א מאנספערזאן, ער זאל זיך אין איהר פערליבען.

(ענדע קוקט)

מיכל וועבער.

רעדאקטאר: מ. ספעקטאר.

פענלאג פאלקסבילדונג.

אפער זענען די פאקטען פאר אייך צו וועגן, ערלויבט מיר נאר, וועל איך אנשיטען גאנצע פעק מעשיות, אלץ פון איינעם און דעם זעלבען רעדאקטאר, וועט איהר מינען מודה זיין, אז בלויז צו-פרידען זיין מיט דער נייער צייט איז צו וועגן...

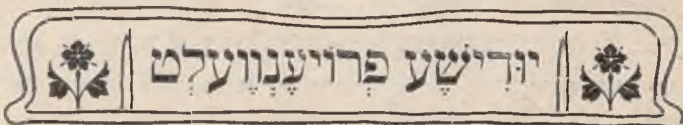
מיט אכטונג

א געווענענער מיטארבייטער פון "די יודישע ביבליאטעק", יום טוב בלעטלעך, "ליטעראטור און לעבען" און די אויסגאבע פון "פאפולער וויסענשאפטליכע ווערק".

ע. נ. פרידל.

ליטעראטור און הונקט

— גארקיס נייע דראמא "די יודע", וועט פארנעשטעלט ווערען אין דעם מאסקאווער גליינעם טעאטער קומענדיגען הערבסט. — די אינטעלענענטע קלאס אין לאדז האט בעשלאסען צו עפענען דארט איין אויסשטעלונג פון קונסט און מאלעריי פון יודישע און נישט יודישע קונסטלער.

I. אלעמיינע נייעס.

— היינטיגען חודש וועט דער רוסישער סענאט בעהאנדלען דעם פראיעקט צו געבען פרויען ריזע פעסער, ווען דער מאן בעהאנדעלט זיי נישט גוט אדער ער גיט איהר נישט קיין חיונה. — ביי דער היידעלבורגער אוניווערזיטעט וועט מען עפענען א יוריסטישען פאקולטעט פאר פרויען און מען וועט זיי צולאזען צום עקזאמען גלייך מיט מאנסבילען.

II. יודישע נייעס.

— די שילער פון דער לואאנער אוניווערזיטעט אין שווייץ האבען צעשיקט איין אויפריף, אין וועלכען זיי בעטען מען זאל קיין רוסישע (די בונה איז יודישע) שילערען נישט צונעמען אין די אוניווערזיטעט מען פון שווייץ.

— די יודישע זענערין פ. ע. ל. א. ק. א. ו. ס. ק. א. די טאכטער פון דעם ווארשעווער אויבער-חן ה' גריצהענדלער האט בעקומען פון דעם גרויס-הערצאג פון העסען דארמסטאדט דעם טיטעל קא-מערענערין.

ליבען און לעבען.

דער גרויסער פיזיאלאג, פראפעסאר פוילא מאנטעגאצא, איינער פון די בערהימטסטע פאפולער-וויסענשאפטליכע שריפט-שטעלער אין איטאליע, שרייבט אין איינעם פון זיינע ווערקע איבער ליבע אונגעפער דיןע ווערטער: שוין גייט יאהרען לאנג שטעל איך די בעהויפטונג, אז דאס לעבען בעדייטעט: זיך ערנערהען און זיך פארשפלאנצען (דאס הייסט פארטועצען דאס געשלעכט, אויסשטעלען

אין "ליטעראטור און לעבען" איז לעבעדיג גענומען געווארען פון א פעלעטאן מיט'ן נאמען "בראש המית" און איין אונטערשריפט "דריי שטערן", וואס איז געדרוקט געוועזען מיט עטליכע יאהר צוריק אין "הצפירה".

נדבות

(דרך די אדמיניסטראציע אין קראקוי לטובת הקופה הלאומית).
מרת רחל הייזנבערג מווינסק נדבה על הנאציאנאל פאנר 1 רובל.

ספעציעללעס אנגרא לאגער

הייזנער,
רוסישער אונד אויסלענדישער

זייפע פערפומעריא

האסמעטיה

ספעציעלל פערקויף פון צייחקבירשטען
S. ZUCKERMANN

Warszawa, Nalewki Nr. 16.

(39)

16-13

הוצאות חדשות של "תושיה".

- 1) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (ע"פ השטח הטבעית) עם ציורים יפים ואותיות הכתיבה. בצד כל אות יש ציור יפה בצבעים, הנקרא בשם המתחיל באות זו. ערך הציור מתחת. נדפסת על טבלה גדולה להדביק אל הקיר בכה"ס. מחירה 20 קאפ', ע"פ 22 קאפ'. מדבקת על גיר עב — מחירה 80 קאפ', ע"פ 86 קאפ'.
- 2) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) מוטלמלת. ערוכה בקוביות. כל אות עם ציורה מרכבים מחלקים קטנים מדבקים על גורי גיר עב קטנים (קוביות). שעל הולדים לחבר אותם בעצמם, בכדי שתצא האות הדרושה עם הציור השייך לה — ערוכה כתבת-גיר יפה — ובתוכה לוחות לדוגמא ערוכות לזה. נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 76 קאפ', ע"פ 86 קאפ'.
- 3) אלפא ביתא מוטלמלת. ערוכה בקוביות. אותיות מדבקות על גורי עץ קטנים מדבקים (קוביות) מכל ששת עבריהם ומכילה בארבעים ושמונת קוביותיה הרבה אלפא-ביתות עם נקודות מיוחדות, להרכיב מהן מלות ומאמרים — ערוכה כתבת גיר. נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 50 קאפ', ע"פ 80 קאפ'.
- 4) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (ע"פ השטח הטבעית), עם ציורים יפים. האותיות גדולות מאד, נדפסות בצבעים שונים ובתוך כל אות באים ציורים בצבעים מתאימים להם, הנקראים בשמות המתחילים באות זו, ומתחת לכל אות שזות הציורים שבתוכה, — נדפסת על טבלה גדולה להדביק אל הקיר בכה"ס. מחירה 26 קאפ', ע"פ 30 קאפ'. מדבקת על גיר עב — מחירה 35 קאפ', ע"פ 48 קאפ'.
- 5) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) במחברת קטנה מאד, שבכל עמוד אות אחת עם ציורה ושמות הציורים מתחת האות, והעלים מדבקים על גיר עב. מכורכת במעטפה ציורית (בצבעים) יפה, מדבקת על גיר עב, נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 50 קאפ', ע"פ 60 קאפ'.
- 6) אלפא ביתא מצוירת בצבעים (כנ"ל) מוטלמלת. ערוכה בקוביות. האותיות עם ציוריהן מדבקים עם קוביות של גיר-עב גדולות ויפות מכל ששת עבריהן, ערוכה כתבת גיר גדולה ויפה עם ציור נאה בצבעים ממעל. נועדה ללמוד ולשעשועים בבית ובבית-הספר. מחירה 1 רובל, ע"פ 1.20 רובל.

Издат. „Tywija“, Варшава.—Verlag „Tuschijah“, Warschau.

„אנאטאל“ גורסקי, ווארשא, לעשנא № 4

דאס בעסטע מיטל צום רייניגען די צאָהנער,
פערהיטעט זיי פון פוילען און ווייטונג אין בלעכענע שעכטיל צום פרייז
20 קאפ' און 80 קאפ'. פארערן איבעראל.
5—5 (126)

שיין פיין שרייבען!

יודיש אונד רוסיש קאן זיך יעדער גרינג אויבלערנען פון די נייע יודישע אונד רוסישע קאליגראפישע מאטארעס פון דעם בעריהמטען קאליגראף „שהור“.
יעדעס קינד וועלכעס האט נאך נישט געלערענט שרייבען וועט פון דיעזע מעטארעס אויס לערנען זיך פאלקאם פיין שרייבען מיט זייער א פינע האנדשריפט, יעדער וואס האט א שלעכטע האנד-שריפט קאן דורך דער מעטארע זיך א קורצע צייט א שיינע האנד-שריפט בעקומען. אויף יעדער העפט געפינט זיך א בילד פון די גרעסטע יודישע שרייבער.
די יודישע מעטארע ענטהאלט 6 העפטען, די רוסישע 5 העפטען. פרייז פיר יעדעס העפט 10 קאפ', מיט פארטא צוואמען אלע 11 העפטען נור 1 רובל.
א פ ר ע מ י ע! די וואס קויפען די יודישע אונד רוסישע מעטארעס פיר 1 רובל גיט זיך צו אלס פרעמיע איין מעחאנישע הענטיל אונד איין קאליגראפישע פערדער אומאנסט.
בוכהענדלער אונד פאפיער געשעפטען אויך לערער וואס קויפען נישט ווייניגער וויא 100 העפטען בעקומען ראכאט.
יעקב הכהן גינזבורג.
אדרעססע: 158 3-2
Книгопродавцу Я. М. Гинцбургу, г. Бобруйскъ, Мни. Губ.

היז דרוקעריא

יעדערמאן איזט אים שטאנדע מיט מיינער טיפן-דרוקעריא גארניטורען וועלכע זינד פארהאן-דען אין רוסישע, פראנצעזישע אונד העברייאישע בוכשטאבען, יעלבסט דרוקען אללעס וואס ער האבען וויל.

גארניטור נ"ו 3 מיט 480 טיפן 4.75 ר"ז	גארניטור נ"ו 0 מיט 90 טיפן 1 ר"ז
" 600 " 700 " 4 " 2.	" 1 " 160 " 1 " 2.
" 1000 " 480 " 4 " 3.50	" 2 " 290 " 2 " 3.50

צו בעציהען אויס דיא שטעמפעל-אונד טיפן-פארבריקען
И. А. ЛЕВИНСОНЪ || **J. LEWINSON**
Одесса, Канатная 122. || WIEN, I. Adalgasse 12.

פרייזקוראנטע ווערדען פערזענדעט נאך ערהאלט איינער פאסטמארקע 7 קאפ.
10—6 (186) אגענטען ווערדען איבעראל געזוכט.

יצאו לאור זה עתה מאת מיכה יוסף ברדיטצבסקי

בהוצאת „תושיה“ קובץ מאמרות (עניני מחקר)
א) מלחמת עולם, (ב) ברו ושמו, (ג) רשויות, (ד) שידוע לשאול, (ה) חרכנו של עולם, (ו) מקומו של עולם, (ז) האדם והמקל, (ח) דו פרצופים, (ט) הכרעה, (י) נצוצות, (יא) תפלה שבלב, (יב) אל תרגזו, (יג) המלה האחת, (יד) העצבות (טו) הנרות הללו.
מחירו כלי משלוח ארבעים קאפ.
להשיג שניהם בהוצאת „תושיה“ ווארשא.
5—2

פערלאג „פאלהסבילדונג“.

ציוניסטישע ביבליאטעק.

די מינסקער ציוניסטישע אסיפה.
פרייז 10 קאפ. מיט פארטא 12 קאפ.
ציוניסטישע אנודות בעקומען ראכאט.
Книгоиздательство „Tywija“ Варшава.

אונד רוסיש קאן זיך יעדער גרינג אויבלערנען פון די נייע יודישע אונד רוסישע קאליגראפישע מאטארעס פון דעם בעריהמטען קאליגראף „שהור“.
יעדעס קינד וועלכעס האט נאך נישט געלערענט שרייבען וועט פון דיעזע מעטארעס אויס לערנען זיך פאלקאם פיין שרייבען מיט זייער א פינע האנדשריפט, יעדער וואס האט א שלעכטע האנד-שריפט קאן דורך דער מעטארע זיך א קורצע צייט א שיינע האנד-שריפט בעקומען. אויף יעדער העפט געפינט זיך א בילד פון די גרעסטע יודישע שרייבער.
די יודישע מעטארע ענטהאלט 6 העפטען, די רוסישע 5 העפטען. פרייז פיר יעדעס העפט 10 קאפ', מיט פארטא צוואמען אלע 11 העפטען נור 1 רובל.
א פ ר ע מ י ע! די וואס קויפען די יודישע אונד רוסישע מעטארעס פיר 1 רובל גיט זיך צו אלס פרעמיע איין מעחאנישע הענטיל אונד איין קאליגראפישע פערדער אומאנסט.
בוכהענדלער אונד פאפיער געשעפטען אויך לערער וואס קויפען נישט ווייניגער וויא 100 העפטען בעקומען ראכאט.
יעקב הכהן גינזבורג.
אדרעססע: 158 3-2
Книгопродавцу Я. М. Гинцбургу, г. Бобруйскъ, Мни. Губ.

קונטראל כשר עד חג הפסח
 איין ריינעם ניסענשמאלק ווער געווען
 פיר מאנעליידענער. נוס צום קאכען
 און באקען פערשידענע שפייזען.
 הארטע קאקסבוסטער, אויך אללע
 ארטיקלען פיר שאקאלארעפאבריקען.
 הכשרים פון ווארשער רבנים.
 הויפטערקויף אין ווארשא, דויקא 36
 114 א. מ. האשער. 18 12

Зеркальный фабрикантъ
 ЮДКА ВЕЙНБЛАТЪ,
 Варшава, Слизкая 22.
 עמפֿעהלט אללע סארטען פערטיגע
 שפיגעל, אויך אללע צוראטן פיר
 שפיגעל פאבריקאנטען, צו גראסע
 אונד קליינע פאבריקאציען. די בעסטע
 עצה איז די פאבריקאציענע שפעט
 אנגעזעהנע. ביליגסטע פרייען.
 25—8 (104)

פארזיכטיג!
 דאס איינציגסטע מיטל צו א ברוד
 איז נאר ברוכענדער וועלכע האלטען
 גוט איין דעם ברוד און דריקען נישט
 דעם קערפער, ווערענד גענצליך
 אויסצוהיילען איז אומעגליך.
 זאלכע פערפערטיגט די פירמא
 (135) 50—6
Д. Мошковскій, Варшава
 Палевки № 37
 וועלכע איז בעהרטווארדען מיט מע-
 דאלע פון דאקטארסקע אויסשטעלונג
 37 צו בעאכאמען דעם נומער 37

הספר מורה שפת קודש
 מאת הר' נ. מ. גאלובאו
 ספר נכבד רב הכמות והאיכות (530 עמודים), ללמד שפת עבר
 ודקרוקא מהחל ועד כלה לבני הנעורים, אשר שפת רוסיא הוא שפת
 מולדתם. הספר מורה שפת קודש יבאר וילמד את כל תורת השפה
 על אופן מאד נעלה ובמיטב הגיון בשפת רוסיא צחה וברורה ועל
 פי מאות מאמרים מנוקדים בשפת עבר, למען ירוץ כל לומד בו.
 מחירו ליחידים רק 60 קאס. ודמי פארמא 30 קאס.
 הקונים חמשה בפעם אחת יעלה להם עם הפארמא רק 3.50 תחת 4.50 ר"ב.
 למס"ס ולמנהלי בתי ספר ראבאט הגון.
 162 הארטה: 3—1
 Книжный маг. М. Гродзенского Варшава, Братская 7.

וויכטיג פיר ארויסגעבער, מחברים און לעזער
 די בוכבינדעריי און גאלאנטעריי-ארבייט פאבריק „טרוך“
 „ТРУДЪ“, פון **א. קאמען, ווארשא, סאלא 10**
 געהט אן פערשידענע פראכט און איינפאך ארבייטען
 צו זעהר מעסיגע פרייען. די בוכבינדעריי האט אלע
 נייטיגע מאשינען, די נייעסטע און שענסטע ארנאמענטען
 און שריפטען, געהט אן בעשטעלונגען אויף איינבינדען און
 בראשירען גאנצע אויפלאגען, ביבליאטעהעקען,
 האנדעלסביכער, שולביכער א. ז. וו.
 בעזאנדערס פערפערטיגט פראכט-בענדער אויף פרעזענטען
 שמענדיגער בוכבינדער פיר פערלאג „תושיה“ און „אחיאסף“
 און פיעל אנדערע.
 זיך צו ווענדען שריפטליך און מינדליך אן
 164 **А. Намень, Варшава, Сольная 10.** 10—1

איין גליק פיר בעלי מלאכות
 ווען זיי וועלען איינפיהלען ביי זיך צו דער ארבייט די נייעסטע סיס-
 טעמע מאשינען און אפארטען פון היינטיגער צייט, די מאשינען
 שפארן איין פיעל צייט, געלד און געזונד. מיט פרייען, בעשרייבונגען
 און אלעס מעגליכע בין איך בערייט צו דיענען יעדען איינציגען אויף
 (150) דאס ערשטע פערלאנגען.
С. Е. Левинъ, Варшава, Палевки 33, во дворъ.
 Складъ ремесленныхъ машинъ и принадлежностей.

„A I. T N E U L A N D“

„Новообновленная-древняя страна“,
 известный романъ д-ра Т. Герцля, въ русскомъ пере-
 водѣ д-ра І. Сапира, печатается выпусками по 2
 печатн. листа большого формата убористаго шрифта.
 Всего будетъ 10 выпусковъ. Цѣна каждому 10 коп.
 Съ перес. 12 коп. Сіонистскимъ кружкамъ, книготор-
 говцамъ и подписывающимся на все изданіе 20% скидки.
Вышли I и II выпуски.
 3—2 Съ заказами обращаться къ издателямъ: (155)
 1) И. ГОХМАНУ, ОДЕССА, Н. Рыбная ул. № 12.
 или 2) М. ЭНШТЕЙНУ, „ Базарная „ „ 91.

בעהרט מיט 26 מעדאליען אויף אלע וועלט-אויסשטעלונגען.
 ליעפערונג דער ווארשער קיזעו. א. אויגוערסטעט.
МИХАЛЪ ПИКЪ
 Варшава, Медовая № 1.
 ווער עס האט א שוואכע אדער קורצע ראיא
 געפינט זיכערע הילפע ביי געברויך פון בריללען מיט
 טאפאס גלאזער, וועלכע זענען די בעסטע אויף דער וועלט. פרייז
 אין ניקעל-פאסטע 2 רובעל אין טאלמי-גאלד 3 רובעל.
 אנאמאמישע גוממי באנדאזשען פיר מענער און פרויען פון 8 רובעל
 פער שטיק. זיכערע מיטטעל געגען קינדערלאזונג (חשובי בנים) און
 אויכגעקעהרט. מאנאט-פערבאנד-שטיק פיר פרויען פון 1 רובעל פער שטיק.
 אליין פערקויף ביי מיכאל פיק, ווארשא, מיצדאווא № 1

זכרון
 דעם זכרון פון יעדען מענשען
 (פון 8 יאהר אן ביז דער העכ-
 סטע עלטער) שארק, שארפט
 און בעסערט אויס
 דורך בריקע אויף פראכט ווידיש (זשארנאן), לשון-קדש, רוסיש און
 פויליש דער בעווייטער פראפעסאר פון מעכאניקע, דער חבר פון דער
 פארווער אקאדעמיע, וועלכער בעשעפטיגט זיך מיט דער חכמה פון
 שטארקע און אויסשארפען דעם זכרון שוין העכער 16 יאהר ש.
 פיינשטיין, אין אדעסא. פראגראמעס פון די קורסען און פראפעקטען
 ווערען ארויס געשיקט פיר 1 מארקע פון 7 קאס.
 Одесса, Коблев. д. 807, профессору мнемоники
 С. ФАЙНШТЕЙНУ
 3—2 159

רוקעריי עט ליטאגראפיע
ש. בעלבאטאווסקי, פעטראהאו.
 (געגרינדעט אין 1860 יאהר)
 מיר גלויבען אז מיר פערשפארען צו לויבען און עקלאמירען אונזער
 רוקעריי, וועלכע עקסעסירט שאן מעהר ווי 40 יאהר, און האט זיך
 א גוטען נאמען געשאפט. די פיעל ווערקע וועלכע זענען געדרוקט געווארען
 אין אונזער דרוק אין דעם משך פון די 40 יאהר — זענען די בעסטע עדות
 דערויף. מיר מאכען נור אויפמערקזאם, אז מיר האבען די לעצטע צייט פיעל נייע
 סארטען שריפט און פערזירונגען איינגעשאפט, כדי צו פערשיידענען די ארבייטען
 נאך די לעצטע מאדע. מיר נעמען אן צו דרוקען ביכער, העברעאישע, פלפול
 ספרים, זשארנאלישע, רוסישע, דייטשע, פראנצויזישע וכו'; אויך נעמען
 מיר אן צו דרוקען אלערליי עטיקעטען, פרייז-קוראנטען, פאברישענע
 ביכלעך, פאסט-פאפער, קוויטאציען, ווייט-קארטען וכו'.
 אויך געפינט זיך שטענדיג אויפ'ן לאגער קארטעלעס עטיקעטע.
 אלעס ווערד פון אונז שטעל אויסגעפיהרט, צו זעהר ביליגע פרייען
 פעטראקאו אויט ביי ווארשא, רייע קאסטען נור 1.96 רובל.
 14—10 אדרעסע: (123)
 Въ Контору паровой типо-литографіи
Ш. Белхатовскаго, г. г. Петроковъ.

פארזיכער נייעסטע מאדעלע
 עמפֿעהלט דער בעקאנטע מאגאזין פאן
 דאטען-מענטעל, ווערעכען צו פוטער און קאסטיומען
 ד. באראדאווסקי ווארשא, לעשנא № 9 וואהנ. 4
 אויפ פערלאנג פערפערטיגט אללער ארט בעשטעלונגען
 25—3 אין שטונדען. 147

